Главное управление образования Гродненского облисполкома

Отдел образования Свислочского райисполкома

Государственное учреждение образования
«Учебно-педагогический комплекс
Добровольский детский сад-средняя школа»

И.И. Янушкевич, З.А. Урбанович

Православными тропинками Свислоччины

Из опыта работы

Доброволя
2021

ББК 74.200.5
Я 60

Рекомендовано методическим советом отдела образования Свислочского райисполкома

Авторы: И.И. Янушкевич, заместитель директора по воспитательной работе ГУО «Учебно- педагогический комплекс Добровольский учебно - педагогический комплекс детский сад - средняя школа» Свислочского района;
З.А. Урбанович, учитель белорусского языка и литературы, ГУО «Учебно - педагогический комплекс Добровольский детский сад - средняя школа» Свислочского района.

Рецензенты: Л.П.Тумилович, заместитель директора по учебно - воспитательной работе ГУО «Учебно-педагогический комплекс Добровольский детский сад - средняя школа» Свислочского района;
Кивлюк Л.А., заместитель начальника центра идеологической, воспитательной и социальной работы ГУО «Гродненский областной институт развития образования.

Янушкевич, И. И.
Я 60 Православными тропинками Свислоччины: из опыта работы / И. И. Янушкевич, З. А.Урбанович. – Доброволя, 2021. – 98 с.

Представлен опыт работы учреждения образования по приобщению учащихся к духовно-нравственным ценностям и традициям белорусского народа средствами православного краеведения. Предложены практические наработки школьных социально-воспитательных центров, реализующих проекты по православному краеведению. Прилагаются разработки факультатива «Основы православной культуры» для учащихся 10 -11 классов, исследовательские работы обучающихся, иллюстрированные фотографиями культурно-исторических и духовных ценностей Свислочского района Гродненской области.

Адресуется заместителям директора по воспитательной работе, классным руководителям, библиотекарям.

ББК 74.200.5
© И.И.Янушкевич, З.А.Урбанович, 2021
© ГУО «Учебно - педагогический комплекс Добровольский детский сад – средняя школа», 2021

СОДЕРЖАНИЕ

Введение …… 5
1.Православное краеведение как источник духовно-нравственного воспитания в современном учреждении образованияВоспитание любви к малой Родине посредством православного краеведения…… 5
2. «Всему начало здесь, в краю моём родном...» ……. 7
3.”Сцяжынками духоўнасці”……... 12
Заключение…… 18
Список использованных источников…….. 19
Приложение 1. Урбанович З.А. Конспект факультативного занятия «Основы православной культуры» «Праваслаўныя святыні свіслацкай зямлі» (для учащихся 10 класса)…… 21
Приложение 2. Урбанович З.А. Гістарычны экскурс «Здабытае старчанае малой радзімы» …….. 34
Приложение 3. Урбанович З.А. Конспект факультативного занятия «Основы православной культуры» «Праваслаўныя святыні Гродзеншчыны» (для учащихся 10 класса)……. …….. 54
Приложение 4. Урбанович З.А. Конспект факультативного занятия «Основы православной культуры» «Завочная экскурсія па праваслаўных святынях – храмах Брэстчыны (для учащихся 11)…….. 70
Приложение 5. Омельченко И.П., Трушко Д.И. « Праваслаўныя храмы свіслацкай зямлі» отчёт о походе…… 86

ВВЕДЕНИЕ

«Любовь к своей Родине – это не нечто отвлеченное. Это – и любовь к своему городу, к своей местности, памятникам культуры, гордость своей историей, верой».

Д.С. Лихачев.

На современном этапе перед образованием страны стоит задача соотнесения ценностей современной цивилизации с традиционными духовно-нравственными ценностями белорусского народа. В условиях возрастания интереса белорусов к своему духовному наследию всё большее значение приобретает исследование и изучение святынь родного края [4, с.25].

Формирование самосознания школьника, осознание им своего места в современном мире, связь с прошлыми поколениями начинаются с усвоения знаний о своём духовном наследии. Оно сначала воспринимается на уровне своей семьи, малой родины и, наконец, национальной и всемирной культуры [5, с.3].

На протяжении 2015-2018 гг. учреждение образования реализовало республиканский инновационный проект «Внедрение модели организационно-методического обеспечения программ духовно-нравственного воспитания учащихся X-XI классов на православных традициях белорусского народа». В 2017–2021 реализуется инновационный проект «Внедрение модели нравственного развития обучающихся в современном образовательном пространстве на православных традициях и ценностях белорусского народа с учетом регионального социокультурного кластера». Как показала практика реализации проекта, эффективным средством духовно-нравственного воспитания является православное краеведение. Православное краеведение – это также одна из форм реализации Программы сотрудничества между Министерством образования Республики Беларусь и Белорусской Православной Церковью в сфере общего среднего образования.

В учреждении образования активно ведётся исследовательская и поисковая работа по изучению и воссозданию истории православия в Свислочском районе и на территории Добровольского сельского Совета.

Последовательное приобщение учащихся к духовно-нравственным ценностям средствами православного краеведения осуществляют школьные социально-воспитательные центры совместно с социальными партнерами учреждения образования.

Цель опыта: приобщение учащихся к духовно-нравственным ценностям и традициям белорусского народа средствами православного краеведения.

Задачи:

- организовать изучение православного историко-культурного наследия малой родины;

-поддержать инициативы учащихся в поисковой и исследовательской деятельности, связанной с историей православия Свислочского края;

-организовать социально значимую деятельность юных граждан на основе соотнесения ценностей современной цивилизации с традиционными духовно-нравственными ценностями белорусского народа, православной культурой малой родины.

1. ПРАВОСЛАВНОЕ КРАЕВЕДЕНИЕ КАК ИСТОЧНИК ДУХОВНО-НРАВСТВЕННОГО ВОСПИТАНИЯ В СОВРЕМЕННОМ УЧРЕЖДЕНИИ ОБРАЗОВАНИЯ

Православная культура играет важную роль в осмыслении норм нравственности и правил воспитания.

Каждый ребенок должен не просто знать историю нашей страны, но знать историю своего родного города, села, любить малую родину. И эта любовь «должна освящаться, как и все в жизни христианина, присутствием высшего Божественного начала, ведь история народа, области и малой родины строится Промыслом Божиим». Именно такой подход, прежде всего,

должен стать источником осмысления истории, духовного и нравственного воспитания детей.

«Дух школы, её направленность, её цель должны быть обдуманны и созданы нами сообразно истории нашего народа, степени его развития, его характера, его религии. Постигая отечественную культуру, связанную непосредственно с духовным опытом, школьник придет к осмыслению того, в какой стране он живет, какие ценности осваивали его предки» – писал выдающийся педагог К.Д. Ушинский [11, с.132].

Мощным источником духовно-нравственного воспитания в современном образовании является православное краеведение, деятельность учащихся в котором позволяет дотронуться до своих корней, святынь родного края.

Секрет успеха такой педагогической деятельности – в активных формах работы, которые позволяют увести детей от «гаджетов», привлечь к участию в реальных делах, указать на высокие смыслы жизни человека. «От познания своего рода – до познания своей Родины» – своеобразный девиз, который вдохновляет на поисковую работу как педагогов, так и детей [7].

В школе сложилась эффективная структура взаимодействия школьных социально-воспитательных центров, реализующих проекты по православному краеведению (Рис. 1).

Рис.1. Структура взаимодействия школьных социально-воспитательных центров, реализующих проекты по православному краеведению.

Наиболее эффективны такие формы воспитательной работы, как подготовка и реализация исследовательских, социально-значимых проектов, походы по родному краю, паломнические поездки, оздоровительный палаточный лагерь, инициативы объединений по интересам.

2. «ВСЕМУ НАЧАЛО ЗДЕСЬ, В КРАЮ МОЁМ РОДИМОМ…»

Создание в школе условий для исследовательской работы способствует активному вовлечению учащихся в творческий поиск, увеличивает объём знаний, добытых самостоятельно; возрастает интерес среди учащихся, которые недостаточно активно проявляют себя в привычной для них урочной системе. Такие известные учёные, как Д.Б. Богоявленская, В.Н. Дружинин, И.Я. Лернер, А.В. Леонтович, Н.Г. Алексеев подчёркивали «приоритетную роль в жизни современного человека исследовательского стиля мышления» [1, с. 12].

Школьный социальный центр «Исследователи» объединил поисковую группу «Память», которая работает на базе школьного музея леса, объединение по интересам «Возрождение», школьное научное общество «Пролеска». На базе центра проводится научно-исследовательская работа по изучению и воссозданию истории православия в Свислочском районе и на территории Добровольского сельского Совета, что способствует формированию у учащихся гражданско-патриотических качеств и национального самосознания.

Подготовка научной работы «Светлая память веков – православные храмы Свислочской земли», дала возможность повысить уровень духовного образования не только учащихся , но и их родителей. Тема интересная, она захватила нас настолько, что изменилось отношение каждого из нас к окружающему действительности. Нам захотелась узнать, как возникли храмы, как они строились. Мы стали по-другому, с уважением, относиться к окружающим нас верующим людям.

В рамках деятельности *социального центра «Пилигрим»* с целью поклонения святыням Белой Руси, знакомства с уникальной историей и культурой Беларуси были организованы паломнические поездки в Жировичский монастырь, храм в д. Сынковичи, Лавришевский монастырь (Новогрудский район), в которых приняли участие школьники, педагоги и родители.

Стало хорошей традицией ежегодно организовывать многодневные велосипедные походы, во время которых ребята знакомятся с архитектурой православных храмов, общаются с настоятелями, узнают историю создания храма.

Осенью 2018 года подростки побывали в трёхдневном тематическом велосипедном походе «Православные святыни Свислоччины» (Фото 1, приложение 4.). В 2019 году был осуществлён многодневный велосипедный поход «Зельва: святыни православия». В 2020 году ребята отправились в многодневный категорийный поход «Пружанский район: от храма к храму».

Фото 1. Участники велосипедного похода «Православные святыни Свислоччины»

Подготовка к походам предполагала разработку будущих маршрутов, заочное изучение туристических объектов, истории создания храмов, что, несомнено, способствовало повышения эффективности патриотического воспитания.

В 2019 году отчёт о велосипедном походе стал победителем районного, областного и республиканского этапов заочного конкурса на лучший туристический поход «Познай Родину – воспитай себя» в номинации «Лучший категорийный поход».

Все собранные в походах и экскурсиях материалы и фотографии обрабатываются и систематизируются. Их используют педагоги-инноваторы, классные руководители, педагоги дополнительного образования при написании учебно-исследовательских работ, проведении уроков факультативного курса «Основы православной культуры», информационных часов, конкурсов, праздников и вечеров, выпуске информационного издания учреждения образования «Школьный меридиан», оформлении стендов и экспозиций.

В 2018/2019 учебном году в учреждении образования реализован проект по созданию туристического маршрута «Свислоччина православная» (Фото 2).

Фото 2.Туристический маршрут "Свислоччина православная"

Работа над проектом содействовала формированию у учащихся ценностного отношения к культурно-историческому наследию малой родины, способствовала осознанию ребятами необходимости его сохранения через популяризацию духовных святынь родного края.

Разработанный и описанный школьниками туристический маршрут «Свислоччина православная» вошёл в региональный перечень туристических маршрутов Свислочского района.

В период летних каникул в учреждении образования работает *оздоровительный палаточный лагерь* православной духовно-нравственной направленности *«Пилигрим»*, программа которого решает задачи не только физического, но духовного оздоровления детей.

План воспитательной работы лагеря формируется по тематическим дням, с учетом православных праздников и памятных дат, приходящихся на период лагерной смены: День белорусских святых, День Святой Троицы и др. Организуются экскурсии по святым местам Свислочского и соседних районов. Традиционными общественно значимыми делами в летнем лагере являются акции в Доме-интернате для престарелых и инвалидов, расположенном в аг. Доброволя, уборка захоронений комсомольцев-подпольщиков аг. Доброволя, экологические акции по уборке леса.

Активное вовлечение учащихся в туристическую работу православной направленности положительно влияет на их духовное и физическое развитие, дает множество радостных переживаний, ярких впечатлений, полезной информации, развивает чувство патриотизма, любви к своей малой родине. Процесс приобщения к духовному наследию родного края эмоционально насыщенный, что содействует повышению эффективности воспитания гражданина, который любит свой край, уважает и почитает традиции своего народа, гордится его материальной и духовной культурой.

Формирование духовно-нравственной личности через приобретение детьми духовного опыта путём *ознакомления с основами декоративно-прикладного творчества* основано на принципах любви, истины, добра и красоты.

Фото 3. На занятии объединения по интересам «Возрождение», рук. Лобач Л.Н.

Декоративно-прикладное искусство является одним из факторов гармонического развития личности детей. Посредством общения с народным искусством (Фото 3) происходит обогащение души ребенка, прививается любовь к своей малой родине.

В нашем учреждении образования работает объединение по интересам «Возрождение», на занятиях которого ребята занимаются реконструкцией и изготовлением макетов храмов Свислочского района в разных техниках (Фото 4, 5), воплощая в макетах увиденное во время экскурсий, походов, прочитанное в информационных источниках.

Фото 4. Макет Свято –Успенской церкви аг.Доброволя

Фото 5 .Макет церкви Пресвятой Богородицы, г. Свислочь

Итак, системная краеведческая и поисковая работа позволяет обучающимся не только с пользой провести свободное от учебы время, но и проявить себя в творчестве, конкретных делах, в заботе о своем доме, деревне, улице, природе и родном крае. Полученные знания и пережитые чувства помогают ребенку оформиться в определенную систему взглядов, убеждений, нравственных форм поведения, стать основой его жизненной позиции.

3. «СЦЯЖЫНКАМІ ДУХОЎНАСЦІ»

Библиотека учреждения образования как центр духовного просвещения и воспитания обучающихся, их родителей, педагогов не только содействует информационному сопровождению инновационных процессов школы, повышению качества и расширению предоставляемых услуг для всех участников образовательного процесса.

В связи с тем, что одной из задач, поставленной Программ сотрудничества между Министерством образования Республики Беларусь и Белорусской Православной Церковью является проведение совместных научных исследований по духовно-нравственной, религиозно-философской, психолого-педагогической, церковно-исторической и культурологической тематике, здесь организуется работа с читателями по активному изучению духовного наследия Добровольского региона, Свислочского района.

В библиотеке накоплен большой опыт работы по приобщению детей к нравственным ценностям через книгу и чтение, сконцентрированы интеллектуальные ресурсы, имеются возможности для развития творческого потенциала детей.

Сотрудничество нашей библиотеки с Добровольским сельским Советом, Добровольским сельским филиал-клубом, Добровольской Свято-Успенкой церковью способствует нравственному развитию детей и взрослых односельчан, включению их в совместную творческую деятельность.

Живой отклик у педагогов, учащихся, жителей агрогородка находит тема православного краеведения, так как позволяет пробудить в человеке интерес к истории своей семьи, рода, родного края. Библиотека принимает участие в реализации поисково-исследовательских, творческих проектов, проводит с детьми и взрослыми различные по форме мероприятия по пропаганде и сохранению традиционных православных ценностей.

Одно из ведущих направлений православного краеведения в библиотеке – сбор и систематизация материалов по истории Православия родного края. Библиотечный актив осуществляет поиск, сбор уникальной краеведческой

информации по истории Православия Добровольского региона, Свислочского района, предъявляет общественности рукописные, неопубликованные документы (воспоминания старожилов, очевидцев и участников событий).

Изучение истории православных храмов, исследование судеб священнослужителей, служивших в различные, порой непростые периоды нашей истории, делает восприятие жизни богатым, объемным, формирует чувство причастности к своему народу, чувство подлинного патриотизма.

Создан архив местной периодики по истории православия родного края. Знакомство с материалами по истории православия родного края создаёт условия для воспитания у детей и молодежи чувства сопричастности к национальной культуре через знакомство с историей православия родного края, содействует формированию их духовно-нравственных качеств.

Все собранные материалы используются при формировании православного краеведческого фонда, составления и ведения краеведческих каталогов, картотек, баз данных. Материалы оформляются в тематические папки, альбомы, буклеты, закладки, рекомендательные указатели (Фото 6).

Фото 6. Обзор выставки материалов по православному краеведению проводит библиотекарь И.Г. Савосько

С 2017 года в библиотеке организована работа любительского объединения «Сцяжынкамі духоўнасці», одним из направлений которого является изучение истории православия Свислоччины. В состав любительского объединения входят педагоги, учащиеся, жители аг.Доброволя. Формы проведения заседаний разнообразные: аудиоуроки, виртуальные экскурсии, тематические вечера, посвященные православным праздникам, беседы, встречи со священнослужителями и др.

Члены любительского объединения «Сцяжынкамі духоўнасці» приняли активное участие в духовно-просветительской экспедиции «Православные святыни Свислоччины», которая реализовалась библиотеками Свислочского района

Экспедиция включала два этапа: «История православия в истории края» и «Дорога к храму».

Был организован сбор сведений об истории и архитектуре храмов своей малой родины, проведены встречи с интересными собеседниками и священнослужителями.

Посещены населенные пункты Свислочского района, где расположены православные храмы. Члены объединения познакомились с историей и архитектурой храмов, христианским служением священнослужителей в истории Свислочской земли, жизнью известных земляков-сподвижников православия.

Библиотекарем и читателями была проведена плодотворная исследовательская работа по сбору документальных источников (архивных и информационных материалов, фотоматериалов, записей воспоминаний старожилов и священнослужителей Свислочского района об истории православия). Материалы объединены по темам: «Святыни земли родной» (история создания и основные этапы развития храмов Свислочского края); «История и архитектурные особенности храма в фотографиях»; «Они хранят

историю православия» (информационные материалы о священнослужителях приходов); «Лик святых: иконы в местных храмах»; «История одной реликвии».

Исследовательская работа «Светлая память веков» награждена дипломом первой степени в районном этапе краеведческого конкурса «Страчаная спадчына».

После окончания экспедиции организован выпуск рекламно-издательской продукции, тематических буклетов, составлены электронные презентации, разработаны виртуальные экскурсии, видеоролики, созданы фотоальбомы.

С целью организации просветительской работы по духовно-нравственному воспитанию подрастающего поколения была организована выставочная деятельность и проведен цикл краеведческих мероприятий с использованием собранных в духовно-просветительской экспедиции материалов. За 2017–2020 гг. библиотекой проведено 11 тематических выставок, 6 встреч со священнослужителями, организовано 5 экскурсий по православным приходам. Наибольший интерес вызвали тематические выставки «История храма в истории родного края», «Святыни земли Свислочский»; встречи со священнослужителями «Наше духовное богатство», «Жывая даўніна: гісторыя праваслаўных святыняў» (Фото 2); экскурсии по историческим местам «Путь к христианским святыням», «Духовное наследие моего края», «На пути к духовности», «Храмы нашей местности».

Фото 7.Встреча с иереем Дионисием Черняевым, настоятелем настоятелем храма Воздвижения Креста Господня г. Свислочь .

Педагогами – участниками инновационной деятельности разработаны конспекты факультативных занятий для 10–11 классов по темам: «Православные святыни Свислоччины» (Приложение 1), «Православные святыни Гродненщины» (Приложение 2),Заочная экскурия по православным святыням- храмамБрестчины» (Приложение 4).

В 2019 году по инициативе членов любительского объединения «Сцяжынкамі духоўнасці» (рук. Савосько И.Г, библиотекарь) с участием членов школьного научного общества «Пралеска» (рук.Урбанович З.А), началась поисковая деятельность по сбору материалов утраченного храмового архитектурного наследия нашего района.

В итоге этой деятельности получены сведения о существовании в прошлом десяти храмов, подтвержденных документально. Возникла идея по созданию исторического экскурса «Здабытае страчанае» (Приложение 3). Исследование утраченных памятников храмовой архитектуры позволяет расширить знания учащихся об истории малой родины, повышает наблюдательность и учит находить интересное и неисследованное рядом.

По материалам исторического экскурса школьниками была создана мини инсталляция «Здабытае страчанае малой радзімы», которая представляет собой макеты храмов, существовавших на территории Свислочского района в прошлом (Фото 8). Мини инсталляция стала победителем районного, областного и республиканского этапов патриотической акции «Любим Беларусь, гордимся Беларусью, путешествуем по Беларуси» и награждена Дипломом I степени Министерства образования в номинации «Мая Радзіма ў адным імгненні».

Материалы совместных исследований читателей библиотеки и членов школьного научного общества «Пралеска» публиковались на страницах районной «Свислочской газеты» http://svisgaz.by/news/zizn/praekt-sg-da-godu-maloy-radzimy-zdabytae-strachanae-vek-budava-sya-ne-prazhy-i-dva.html в рамках проекта к Году малой родины «Здабытае страчанае». В 2020 году по итогам областного этапа республиканского конкурса «Библиотека – центр духовного просвещения и воспитания» деятельность библиотеки по православному краеведению была отмечена дипломом II степени в номинации «Сбор и систематизация материалов по истории православия родного края».

Фото 8. Экскурсовод музея леса, учащаяся 11 класса Лобач Юлия представляет мини инсталляцию «Здабытае страчанае малой радзімы» на республиканском форуме молодых исследователей в г.Минске, 21-22октября 2020 г.

Не все страницы истории храмов Свислочского района еще хорошо изучены. Планируется продолжить работу по исследованию документальных данных, краеведческих материалов, воспоминаний современников. Собрать,

сохранить и сделать известными жизнеописания праведников, историю храмов, сохранить это для будущих поколений – наш долг.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Опыт работы учреждения образования по приобщению учащихся к духовно-нравственным ценностям и традициям белорусского народа средствами православного краеведения показал, что системный подход в работе позволяет эффективно воспитывать у учащихся Добровольского детского сада – средней школы бережное отношение историко-культурному наследию своего края, формировать активную жизненную позицию, социальную ответственность.

В результате взаимодействия школьных социально-воспитательных центров, реализующих проекты по православному краеведению, учащиеся учреждения образования приобретают исследовательский опыт, развивают творческое мышление.

Работа по духовно-нравственному просвещению и воспитанию, построенная на краеведческой основе, несёт огромный воспитательный потенциал и направлена на выполнение основной миссии школы – воспитания доброго, отзывчивого человека, который уважительно относится к семейным ценностям, ведёт здоровый образ жизни, эстетически образован, умеет трудится и уважает чужой труд, человека со здоровым чувством национальной гордости, самосознанием, патриота своей страны.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Алексеев, Н. Г. Критерии эффективности обучения учащихся исследовательской деятельности / Н. Г. Алексеев, А. В. Леонтович. – Москва : Народное образование, 2001. – 235 с.

2. Волков, Г. Н. Этнопедагогика : учебник для студентов сред. и высш. пед. учеб. заведений / Г. Н. Волков. – Москва : центр «Академия», 1999. – 168 с.

3. Герасимова, З. Духовно-нравственное воспитание детей через приобщение их к истории родного края / З. Герасимова, Н. Козачек // Дошкольное воспитание. – 2011. – № 12. – С.10–14.

4. Катович, Н. К. Православные святыни Беларуси / Н. К. Катович // Выхаванне і дадатковая адукацыя. – 2013. – № 7. – С.25–29.

5. Кулажанка, Л. Я. Праваслаўныя святыні / Л. Я. Кулажанка.– Минск : Бел. навука, 2005. – 244 с.

6. Михалкович, Н. В. Духовное развитие школьника / Н. В. Михалкович. – Гродно : ГрГУ им.Я.Купалы, 2011. – 438 с.

7. Православное краеведение как источник духовно – нравственного воспитания : опыт работы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://infourok.ru/statya-na-temu-pravoslavnoe-kraevedenie-kak-istochnik-duhovno-nravstvennogo-vospitaniya-detey-opit-raboti. – Дата доступа: 09.11.2020.

8. Православное краеведение : обмен опытом [Электронный ресурс]. –Режим доступа: https://oroik.by/pravoslavnoe-kraevedenie-obmen-opytom/. – Дата доступа: 12.12.2020.

9. Православные святыни Свислочи [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://biblioteka-svisloch.by/pages/pravoslavnye-svyatyni-svislochi/. – Дата доступа: 09.11.2020 г.

10. Урбановіч, З. Здабытае страчанае малой радзімы / З. Урбановіч // Настаўніцкая газета . – 2019. – чэрв. – С.5.правильно укажите дату или номер !

11. Ушинский, К. Д. Человек как предмет воспитания. Опыт педагогической антропологии : в 6 т. / К. Д. Ушинский. – Москва : Педагогика, 1950. – 528 с.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1

“ПРАВАСЛАЎНЫЯ СВЯТЫНІ СВІСЛАЦКАЙ ЗЯМЛІ”

Канспект занятка “Асновы праваслаўнай культуры” для вучняў 10 класа

Урбановіч Зоя Аляксандраўна, настаўнік беларускай мовы і літаратуры першай катэгорыі дзяржаўнай установы адукацыі “Вучэбна-педагагічны комплекс Дабравольскі дзіцячы сад-сярэдняя школа” Свіслацкага раёна Гродзенскай вобласці, педагог, які уддзельнічае у рэалізацыі інавацыйнага праекта “Укараненне мадэлі маральнага развіцця навучэнцаў у сучаснай адукацыйнай прасторы на праваслаўных традыцыях і каштоўнасцях беларускага народа з улікам рэгіянальнага сацыякультурнага кластара”.

Мэта: выхаванне каштоўнаснага стаўлення да духоўнай, гістарычнай і культурнай спадчыны роднай зямлі.

Задачы:

- пазнаяёміць з геаграфіяй праваслаўных храмаў свіслацкай зямлі;

- раскрыць каштоўнасць храма як агульнанароднага дома для малітваў, святыні для праваслаўных людзей;

-развіваць матывацыю да вывучэння праваслаўнай культуры роднага краю;

-узбагачаць гісторыка-культурны слоўнік навучэнцаў.

Вучэбна-наглядны комплекс:

- праектар, экран, дошка, ілюстрацыйны матэрыял, паведамленні

Віды дзейнасці:

-апытанне, адказы на пытанні, гутарка, аповед, праца з ілюстрацыйным матэрыялам

Форма ўрока: урок-экскурсія.

Ход урока

І. Арганізацыйны момант.

1. Прывітанне.

2. Паведамленне тэмы.

Светлая памяць вякоў. Праваслаўныя храмы... Першыя крокі да храма. Нехта прыходзіць у храм адразу, без ваганняў і сумненняў. Кагосьці ў дзяцінстве прывялі бацькі.

Ці можна ўявіць сабе сучасны горад ці вялікую вёску без храма? Дзе б ні сяліўся беларускі народ, на тым месцы адразу ж узводзіўся праваслаўны храм. Чалавек заўсёды імкнецца да выдатнага, спадзяецца на лепшае і яго душа знаходзіць супакой толькі ў Богу, таму людзі заўсёды імкнуцца ў храм.

Храм – крыніца жыватворнай мілаты, дзе людзі звяртаюцца да Бога і атрымліваюць асалоду.

Настаўнік паведамляе мэту і задачы ўрока

ІІ. Актуалізацыя ведаў

- Паспрабуйце даць вызначэнне слову “храм” *(навучэнцы даюць вызначэнні).*

Прыкладныя адказы. 1. Храм - гэты будынак, прысвечаны Богу і прызначаны для набажэнстваў. 2. Храм - гэта цэнтр нашага духоўнага жыцця. У ім здзяйсняецца наша духоўнае нараджэнне і пераўтварэнне, тут мы прымаем прычасце, якое дае жыццё вечнае, атрымліваем бласлаўенне на сямейнае жыццё, тут нас выпраўляюць у шлях вечнага жыцця.

- Што адчувае чалавек, які наведвае храм?

Прыкладныя адказы. У храме асабліва адчуваецца міласць Божая. Памаліўшыся ў царкве, веруючы чалавек выходзіць вычышчаным, суцешаным, умацаваным духоўна.

ІІІ. Вывучэнне новага матэрыялу.

1. Гутарка з навучэнцамі “Храм”.

Настаўнік. На Русі заўсёды было шмат храмаў і цяпер праваслаўныя традыцыі адраджаюцца. Аднаўляюцца, рэстаўруюцца, будуюцца новыя цэрквы, і разам з тым лікуюць душы людзей. Беларусы ва ўсе часы імкнуліся прысвячаць Богу самае лепшае, на што яны здольныя.

Здаўна храмы будавалі ў самых прыгожых месцах, але перад будаўніцтвам звычайна маліліся, каб Бог паказаў неабходнае месца. Пазнаўшы волю Божую, будаўнікі прыступалі да працы.

- Чым храм адрозніваецца ад усіх астатніх будынкаў?

Храм Божы па сваім вонкавым выглядзе адрозніваецца ад іншых будынкаў. Большай часткай храм у сваёй падставе ўладкоўваецца ў выглядзе крыжа. Гэта азначае, што храм прысвечаны раскрыжаванаму за нас на крыжы Богу і што крыжом Бог Ісус Хрыстос пазбавіў нас ад улады д’ябла.

Часта храм будуецца ў выглядзе даўгаватага карабля, гэта азначае, што царква, падобна караблю, па выяве Ноева каўчэга, вядзе нас па моры жыцця да ціхай прыстані ў Царства Нябеснае.

Часам храм уладкоўваецца ў выглядзе круга, гэтым нагадваецца нам вечнасць Царквы Хрыстовай.

Храм можа быць пабудаваны і ў выглядзе васьмікутніка, як бы зорка, якая азначае, што Царква, падобна пуцяводнай зорцы, ззяе ў гэтым свеце.

Настаўнік. Будынак храма звычайна завяршаецца зверху купалам, які паказвае сабой неба.

-Як вы думаеце, што па сваёй форме нагадвае купал? (полымя свечкі, верхавіна-форма цыбуліны).

Купал жа завяршаецца ўгары часткай, на якой ставіцца крыж у славу Царквы – Ісуса Хрыста. Часта на храме будуюць не адну, а некалькі частак.

Давайце паразважаем, што сімвалізуе розную колькасць купалаў?

Прыкладныя адказы:

-дзве часткі азначаюць дзве існасці (Божую і чалавечую) у Ісусе Хрысце;

-тры часткі (тры Твары Святой Сёмухі);

-пяць частак (Ісуса Хрыста і чатырох евангелістаў);

-сем частак (сем Таенстваў і сем Сусветных Сабораў);

-дзевяць частак (дзевяць чыноў Анёльскіх);

-трынаццаць частак (Ісуса Хрыста і дванаццаці апосталаў.

Часам будуюць і большую колькасць частак.

Настаўнік. Над уваходам у храм, а часам побач з храмам, будуецца званіца, г.зн. вежа, на якой вісяць званы.

- Скажыце, калі ласка, для чаго выкарыстоўваецца калакольны звон? *Калакольны звон ужываецца для таго, каб склікаць вернікаў на малітву, да набажэнства, роўна і для таго, каб узвяшчаць пра найважнейшыя часткі службы ў храме. Звон у адзін звон завецца "дабравест" (дабратворная, радасная вестка пра набажэнства). Звон ва ўсе званы, які выказвае хрысціянскую радасць з нагоды ўрачыстага свята і да т.п., завецца "перазвон". Калакольны звон нагадвае нам пра вышняе ў нябесным свеце.*

Кожны храм прысвечаны якому-небудзь святому ці падзеі. Часам у храме ўладкоўваюць некалькі алтароў (прыбудовак). Тады кожны з іх прысвечаны свайму святому ці падзеі.

2. Завочная экскурсія “Храмы Свіслацкай зямлі”

Дале я прапаноўваю здзейсніць экскурсію па праваслаўных святынях свіслацкай зямлі, на працягу якой адбудзецца знаёмства з мясцовымі храмамі, а таксама са звесткамі, у гонар каго названы гэтыя храмы.

На тэрыторыі Свіслацкага раёна знаходзіцца 9 дзеючых праваслаўных храмаў.

Паведамленні вучняЎ

– Троіцкая

1.Поразаўская Свята-Троіцкая царква.

Поразаўская Свята-Троіцкая царква - помнік архітэктуры рэтраспектыўна-рускага стылю ў г.п. Поразава Свіслацкага р-на. Пабудавана ў 1872 з цэглы. Складаецца з кубападобнага

бабінца, трапезнай, прастакутнай ў плане малітаўнай залы і 5-граннай апсіды. Асноўны аб'ём храма завершаны па цэнтры купалам, над бабінцам узвышаецца 8-гранная званіца (Фота 1, 2).

Фота 2.Поразаўская Свята – Троіцкая царква

2.Храм Узвышэння Святога Крыжа г.Свіслач

Дзеючы храм размешчаны на гарадскіх могілках. Першапачаткова пабудаваны ў 1782 годзе як могілкавая капліца. Падчас рэканструкцыі Свіслачы ў 1782 Вікенціем Тышкевічам царкву перанеслі ў іншае месца. Будавалася яна некалькі гадоў, і ўрачыстае адкрыццё адбылося 8 верасня 1788 года ў гонар Прасвятой Багародзіцы.

На жаль, храм згарэў разам з архівам, які вёўся з 1775 года, у Капліца была перабудавана ў сярэдняя парафіяльны храм, дабудаваная гады быў дабудаваны бабінец са званіцай, частка храма з дрэва, а ў 80-я абкладзены храм цэглай (Фота 3, 4).

Фота 4. Храм Узвышання Святога Крыжа г. Свіслач

3.Храм Святой прападобнай Параскевы Сербскай у вёсцы Свянціца

У самым пачатку XX стагоддзя да Свянціцкага прыходу адносілася 12 вёсак. Была каменная царква і

школа граматы. З 1888 па 1905-ы святаром служыў Міхаіл Савіч Кульчыцкі, выпускнік Літоўскай духоўнай семінарыі, псаломшчыкам да 1905 года быў Пётр Міхайлавіч Бендоўскі, які скончыў Жыровіцкае духоўнае вучылішча. Абодва пахаваныя побач з царквой.

ы Святой Параскевы Свянціца

На працягу дзесяці гадоў святаром у царкве служыў айцец Аляксандр Скварцоў. Тры гады Свянціцкі прыход абслугоўвае протаіерэй Яўген Анікін.

У храме захавалася выпіска з Гродзенскага праваслаўнага царкоўнага календара за 1893, у якой напісана: "Царква Святой Параскевы Сербіныні ў с. Свенціца Ваўкавыскага павета Падароскага благачыння прыхадская. Царква мураваная, крытая гонтай (маленькія дошчачкі). Збудаваная ў 1815 г. абшарнікам Міхаілам Жыневаю"(Фота 5). Заступніцай храма з'яўляецца Параскева Балгарская, якая жыла ў XI стагоддзі. Яе мошчы спачываюць у праваслаўным храме ў Ясах на тэрыторыі Румыніі.

Пакрова дзіцы ў

4.Храм Пакрова Прасвятой Багародзіцы ў вёсцы Ятвеск

Храм складаецца з прытвору са званіцай і паўкруглай апсідай. Званіца аднаярусная, васьмерыковая, завяршаецца шатром. Царква накрыта чатырохсхільным дахам. (Фота 6).

У алтарнай частцы размешчаны драўляны іканастас. Першым настаяцелем царквы быў айцец Леанід Коласаў.

На інфармацыйным стэндзе каля ўваходу змешчана таблічка з інфармацыяй: «Царква Пакрова Прасвятой Багародзіцы. Пабудавана ў 1879 годзе на паўночнай ускраіне вёскі Ятвеск з цэглы, на падмурку. Адноўлена ў 1996 г. Царква з'яўляецца помнікам з элементамі старажытнарускага стылю».

Паўторнае адкрыццё храма адбылося ў 1996 годзе, зноў жа на свята Пакрова Прасвятой Багародзіцы. Па словах настаяцеля, іерэя Пятра Раўнейкі, у царкве ёсць дзве асаблівасці: па-першае, злева ад царквы – распяцце Хрыста.

Яно каталіцкае і захавалася, відаць, ад былой некалі на тэрыторыі вёскі капліцы. У чым адрозненне ад праваслаўнага? У колькасці цвікоў, якімі быў укрыжаваны Ісус Хрыстос. Па-другое, за храмам установлены крыж, які захаваўся ад спаленай у гады вайны Ціхавольскай царквы. Яго зберагла мясцовая жыхарка (Фота 7).

спаленай у
кай царквы

5.Храм Святога Архангела Міхаіла ў вёсцы Новы Двор

Прыход храма Святога Архангела Міхаіла ў Новым Двары зарэгістраваны 21 чэрвеня 1993 г.. Храм асвечаны ў 1994 годзе. Пабудаваны з белай цэглы ў форме прамавугольніка. (Фота 8.).Унутры

абтынкаваны і пафарбаваны.(Фота 9). Храм складаецца з асноўнай часткі і бабінца, лесвіца якога вядзе названіцу. Царква мае два купалы з бляхі (не афарбаваныя), крыжы на купалах звычайныя, металічныя, дах бляшаны.

Маюцца на храм дакументы:

Святога

зямельны акт і тэхнічны пашпарт.

Пры храме дзейнічае нядзельная школа. У ёй займаюцца 3 чалавекі. Заняткі праводзіць Каляда Валянціна.

6.Храм Пакрова Прасвятой Багародзіцы ў пасёлку Астроўскі

Свята-Пакроўская царква — праваслаўны храм у гонар Пакрова Багародзіцы пасёлку Астроўскі Свіслацкага раёна Гродзенскай вобласці. Пабудавана на паўднёвай

ускраіне вёскі ў 1860-я гг. з цэглы. Адчынена ў 1990-я гг.(Фота10.)

расвятой
оўскі

Пабудаваны ў канцы XIX стагоддзя з цэглы, храм складаецца з прытвора з калонамі, паўкруглай апсіды. Званіца чатырохгранная, завяршаецца шатром. Аконныя праёмы з паўцыркульным завяршэннем. Царква - помнік архітэктуры з элементамі старажытнарускага стылю.

Царква была пабудавана ў 1876 годзе і асвечана на свята Пакрова Прасвятой Багародзіцы. Пад яе скляпеннямі на вялікія святы і нядзельныя службы збіраўся народ з усіх навакольных вёсак. Дзейнічала царква і падчас вайны. Храм немцы не закрылі, але святароў не даравалі. З храма сарвалі купал, знішчылі іканастас. Аднак самае каштоўнае – старадаўні абраз Найсвяцейшай Багародзіцы, палатно і харугвы – удалося перавезці ў Свята-Крыжаўздвіжанскую царкву г.Свіслач. Царкву Пакрова Прасвятой Багародзіцы пачалі рамантаваць у 1990 годзе на добраахвотныя ахвяраванні вернікаў.

7. Храм Святых апосталаў Пятра і Паўла ў вёсцы Гарнастаевічы

осталаў
евічы

Гарнастаевічы – адно з найстарэйшых паселішчаў у Беларусі. Царква ў вёсцы Гарнастаевічы прыхадская, адносілася да Падароскага благачыння.

Царква мураваная, з гонтавым дахам, збудавана ў 1801 г. у вотчыну ўладальнікам Фадзеем Коргіцай. (Фота 11,12) У XIX стагоддзі налічвалася 885 вернікаў мужчынскага полу і 933 жаночага, храм абслугоўваў 12 паселішчаў. Пры царкве мелася царкоўная школа ў вёсцы Навасады і народнае вучылішча ў Гарнастаевічах. Храм быў зачынены ўладамі ў 1961 годзе.

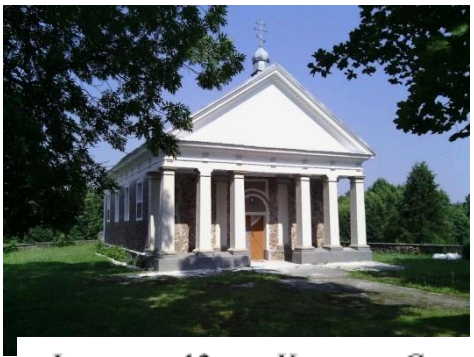

Фота 12. Храм Святых апосталаў Пятра і Паўла ў вёсцы Гарнастаевічы

Зноў адкрыты і асвечаны ў 1992 годзе мітрапалітам Філарэтам.

8.Храм Святой прападобнай Ганны ў вёсцы Задворані

Царква Святой Ганны — праваслаўны храм увёсцы Задворані Свіслацкага раёна Гродзенскай вобласці. Знаходзіцца на паўднёвай ускраіне вёскі. Пабудавана ў першай палове 19 ст. з цэглы.

посталаў вёсцы

Помнік архітэктуры позняга класіцызму. Вырашана прамавугольным у плане аб'ёмам, які ўступам пераходзіць у паўкруглую апсіду з бакавой нізкай рызніцай. Да фасада дабудавана трох’ярусная чатырохгранная званіца, завершаная макаўкай; 2-і ярус вырашаны 4-калонным прысценным порцікам з трохвугольным франтонам. Макаўкай завершаны і двухсхільны дах над алтарнай часткай. Фасады расчлянёны арачнымі аконнымі праёмамі (Фота 13,14).

Храм заснаваны прыблізна ў 1770 годзе. За час свайго існавання ён зведаў тры пажары, апошні з якіх быў самым разбуральным у 1972г. Праз гады ў многіх вернікаў наспела жаданне аднавіць спаленую царкву. Гэты працэс цягнуўся з 1985 па 1994 гг. Доўгім і пакутлівым быў працэс аднаўлення: збор подпісаў, сродкаў, пошукі будаўнікоў.

Фота 14. Храм Святых апосталаў Пятра і Паўла ў вёсцы Гарнастаевічы

Першым настаяцелем пасля аднаўлення і асвячэння быў святар Уладзімір Сцяцко. Змяніў а.Уладзіміра святар Павел Жукоўскі.

На працягу трох гадоў настаяцелем храма з'яўляўся святар Сергій Савёнак.

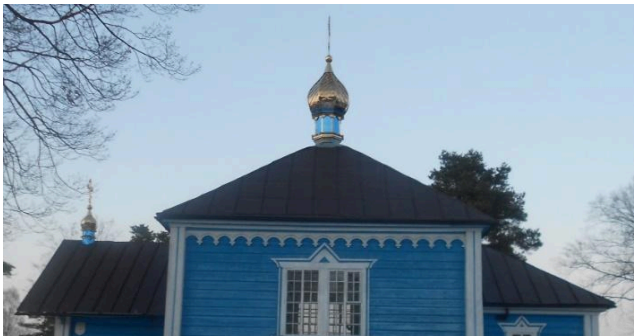

9.Царква Успення Прысвятой Багародзіцы

Праваслаўны храм Царква Успення Прасвятой Багародзіцы знаходзіцца ў цэнтры вёскі Дабраволя Свіслацкага раёна.

Помнік драўлянага дойлідства XIX стагоддзя. Згодна з кліравымі ведамасцямі Дабравольскай Свята-Успенскай Царквы на 1870, Ведамасці аб царкве Свята-Успенскай, сяла Дабраволя, Ваўкавыскага благачыння за 1906 «царква пабудавана ў 1859 годзе на сродкі казны». Інжынерам з'яўляўся Кржыжаноўскі. Асветленая «Сходам Ваўкавыскім благачынным святаром о. Аўгустам Куцэвіч» ў 1870 годзе. Прастольнае свята ў імя Успення Прасвятой Багародзіцы.

Фота 16. Купал Царквы Успення Прысвятой Багародзіцы ў вёсцы Дабраволя

Будынак драўляны «з паўкруглага бруса, на каменным падмурку», звонку абабіты дошкамі (Фота 15.)

Цэнтральны кубападобны зруб накрыты шатровым дахам, завершаным цыбулепадобнай галоўкай на 8-гранным барабане (Фота 16.).

У дэкаратыўным упрыгожванні выкарыстоўвалася разнастайная фрэза пры афармленні дзвярэй і аконных праёмаў.

Пры царкве знаходзіцца званіца на чатырох слупах (Фота 17.). Як пазначана ў дакументах, у 1895 годзе на сродкі вернікаў пабудавана «прыстойная драўляная агароджа». Паводле прадстаўленых дакументаў «начынне царкоўнае беднае, асабліва царкоўным посудам», папаўняецца «беднымі ахвяраваннямі былых вернікаў, падахвочвае да гэтага пастаяннымі заклікамі мясцовы Святар».

Царква ў адпаведнасці ад колькасці прыхаджан была самастойнай, у яе штат , «клір» , які быў зацверджаны 27 снежня 1842 г., уваходзілі пробашч і псаломшчык

«з утрыманнем у 404 руб. і 8 кап.» . Арэндных даходаў царква не атрымлівала.

Фота 17. Званіца Царквы Успення Прысвятой Багародзіцы ў вёсцы Дабраволя

Па люстрацыі 8 верасня 1866 года ў карыстанне «кліру Дабравольскай царквы адведзена ад казённага маёнтка 110,71 дзесяцін зямлі ў тым ліку: сядзібнай - 3,45 дзесяцін, ворнай - 49,61 дзесяцін, сенакоснай - 39,35 дзесяцін, пашавай - 6,59 дзесяцін; пад зараснікамі - 7,72 дзесяціны, нязручнай 3,99 дзесяцін; зямля якасці пасрэднага».

У 1864 годзе плябанам царквы быў Міхаіл Іванавіч Савіч, з 1904 гады - Аляксандр Міхайлавіч Калач. Праз дарогу ад царквы ў 1861 годзе на казённыя грошы быў пабудаваны драўляны дом для настаяцеля царквы. Побач з ім знаходзіліся гаспадарчыя пабудовы «свіран, склеп ..., гумно, хлявы і г.д.». Па сведчанні мясцовых жыхароў, у свіране знаходзілася ікона, якая падчас пажару не пацярпела. Дадзены абраз XIX стагоддзя «Разасланне апосталаў» у цяперашні час захоўваецца ў храме. Дом настаяцеля, гаспадарчыя пабудовы не захаваліся. У храме захоўваліся копіі метрычных кніг з 1752 і 1822, кліравыя ведамасці з 1843 года, прыходна-расходныя кнігі з 1844 года. Гэтыя дадзеныя дазваляюць выказаць здагадку, што ў вёсцы яшчэ раней была царква, а ў 1859 годзе была пабудавана новая.

Фота 18. Вучні жаночага народнага вучылішча пры царкве ў в.Дабраволя, другая палова XIX стагоддзя

У царкве мелася бібліятэка. У ёй былі кнігі «для чытання ... 150 тамоў найменняў 76». З 1862 г. пры храме ў Дабраволі існавала царкоўна -прыхадская школа, дзе навучалася 26 хлопчыкаў. З 1864 адкрыта мужчынскае народнае вучылішча («ў ім складаецца вучняў на твар 95, усе праваслаўныя»), жаночае народнае вучылішча, дзе навучаліся 24 дзяўчынкі (Фота 18). Прыход царквы ў 1870 г. уключаў жыхароў з 9 вёсак і 3- х урочышчаў, усяго

2048 прыхаджан, з іх 689 - жыхары Дабраволі, ў 1906 годзе адпаведна 3242 і 1021 вернікаў.

IV. Завяршальны этап

Настаўнік. Вялікі дзякуй за працу. Вы пераканаліся ў тым, што наша свіслацкая зямля славіцца не толькі сваімі прыроднымі і культурнымі багаццямі. Ёсць і свае святыні, пакланіцца якім ідуць не толькі мясцовыя прыхаджане, але і госці з розных краін. Я лічу, што мы разам ажыццявілі не толькі завочную экскурсію, але і завочнае паломніцтва па святых месцах Свіслаччыны.

Рэфлексія.

- Што асабліва вас зацікавіла?
- Аб чым новым вы даведаліся?
- Вашы пажаданні.

Настаўнік. Паважаныя вучні!Я вам раю прачытаць кнігу “Памяць. Свіслацкі раён: Гістарычна-дакументальныя хронікі гарадоў і раёнаў Беларусі”, дзе прадстаўлены аб’екты духоўнай спадчыны Свіслаччыны – праваслаўныя і каталіцкія храмы, шанаваныя іконы.

Спіс выкарыстаных крыніц:

1. Памяць. Свіслацкі раён : Гістарычна-дакументальныя хронікі гарадоў і раёнаў Беларусі / рэдкал. І.І.Варанец і інш.; маст. Э.Э.Жакевіч. – Мінск : Беларусь, 2004 г. – 526 с.

ПРИЛОЖЕНИЕ 2

ГІСТАРЫЧНЫ ЭКСКУРС
“ЗДАБЫТАЕ СТРАЧАНАЕ МАЛОЙ РАДЗІМЫ”

Урбановіч Зоя Аляксандраўна, настаўнік беларускай мовы і літаратуры першай катэгорыі дзяржаўнай установы адукацыі “Вучэбна-педагагічны комплекс Дабравольскі дзіцячы сад-сярэдняя школа” Свіслацкага раёна Гродзенскай вобласці, педагог, які уддзельнічае у рэалізацыі інавацыйнага праекта “Укараненне мадэлі маральнага развіцця навучэнцаў у сучаснай адукацыйнай прасторы на праваслаўных традыцыях і каштоўнасцях беларускага народа з улікам рэгіянальнага сацыякультурнага кластара”.

Уводзіны

Свіслаччына – самабытны куточак Гродзеншчыны. Большая частка яе размешчана ў незвычайным месцы: на тэрыторыі нацыянальнага парка “Белавежская пушча”, што з’яўляецца своеасаблівым сімвалам, візітнай карткай нашай краіны, гордасцю беларускага народа. У цяперашні час, калі бурнымі тэмпамі развіваецца этнатурызм, экатурызм, наша малая радзіма здзіўляе наведвальнікаў не толькі прыгажосцю краявідаў, працавітасцю, гасціннасцю і шчырасцю яе жыхароў, чысцінёй, утульнасцю вёсачак, але нават трапнасцю, дакладнасцю, мілагучнасцю мясцовых назваў і архітэктурных збудаванняў, якія ўвасобілі ў сабе ўсю прыгажосць і непаўторнасць гэтага пушчанскага краю.

Уся зямля беларуская ўсыпана прыгожымі зоркамі-дыяментамі, старажытнымі помнікамі архітэктуры - гэта і Мірскі замак, і Нясвіжскі

Радзівілаў, Навагрудская княжацкая рэзідэнцыя ў выглядзе крэпасці-ўмацавання, светлая Каложа над Нёманам і Траецкае прадмесце ў Мінску, таксама Жыровіцкі манастыр, Спаса-Еўфрасіннеўская царква ў Полацку і многія іншыя. Помнікі гэтыя - мураваны летапіс, які лепш за любую машыну часу перанясе цябе ў мінулае, у далёкія часы нашых продкаў.

Архітэктура Беларусі - гэта летапіс народа ў дрэве і камені. Старажытныя замкі, ратушы, храмы з'яўляюцца адбіткам таленту народа. Архітэктурная спадчына Беларусі - невычарпальны калодзеж творчай фантазіі многіх пакаленняў, якія на працягу стагоддзяў стваралі непаўторны вобраз краіны.

Ці ведаеце вы, што некалі на тэрыторыі Беларусі існавала каля тысячы храмаў: замкаў, палацаў, касцёлаў, цэркваў, кляштараў? Калі згадзіцца з выказваннем, што архітэктура – гэта застылая музыка, дык наша краіна можа па праву лічыцца адной з самых музычных.

У даўніну, пяць або шэсць стагоддзяў назад, падарожнікі, якім выпадала ехаць праз Беларусь, амаль праз кожныя 10—15 кіламетраў бачылі магутныя сцены храмаў. Яны стаялі на варце дзяржаўнай бяспекі.

На тэрыторыі невялікага Свіслацкага раёна, які знаходзіцца ў Гродзенскай вобласці, у 20 стагоддзі мірна суіснавалі людзі розных канфесій: праваслаўнай, каталіцкай і іўдзейскай.

Аднак гісторыя храмаў зведала розныя перыяды развіцця. Але ва ўсе часы яны паказвалі сілу, моц, дух дзяржавы. На жаль, бязлітасны ход гісторыі прывёў да таго, што ў іх адчыняліся калгасныя канторы, склады, свінакомплексы. Ад сівой мінуўшчыны засталіся скупыя рэшткі колішніх збудаванняў. Аб такіх зніклых храмах вы даведаецеся з нашага гістарычнага экскурса, задачы якога заключаюцца ў наступным: пазнаёміць навучэнцаў з гісторыяй страчанай храмавай архітэктурнай спадчыны Свіслаччыны XVII - I паловы XX стст.; вызначыць асноўныя рысы, асаблівасці і значэнне храмаў для свіслацкай зямлі; развіваць цікавасць да ведаў пра страчаныя храмы, матывацыю да вывучэння духоўнай культуры роднага краю; выхоўваць каштоўнаснае стаўленне да духоўнай, гістарычнай і культурнай спадчыны малой радзімы.

Касцёл Яна Хрысціцеля пры кляштары францысканцаў.

Быў пабудаваны ў в. Грынявічы ў 1792 г. манахамі. Будынак спланаваны па рымска-каталіцкім каноне ў выглядзе трохнефавай базілікі. На магутнай аркадзе пры ўваходзе пакоіцца прасторная галерэя хораў, прызначаная для аргана. Як і знадворку храма, яго ўнутраны дэкор заснаваны на спалучэнні вертыкальна працягнутых уздоўж сцен карнізаў (Фота 1.).

У сувязі з ганеннем на каталіцызм у 1870 г. касцёл быў пераасвечаны ў праваслаўную царкву. Захаваліся фрагменты мураванай агароджы і брама XVIII стагоддзя ў напаўзруйнаваным стане.

Манументальны мураваны храм - помнік архітэктуры барока, яго завяршальнай стадыі развіцця. Майстры барока імкнуліся асноўны архітэктурна-дэкаратыўны акцэнт стварыць на галоўным фасадзе, які тут

выступае пукатай, насычанай пластыкай сцяной, - лапаткі, нішы, прафіліроўкі.

Храм трохнефавы, базілікальны, з бязвежавым фасадам і прамавугольнай апсідай. Накрыты пакатым (раней высокім) двухсхільным дахам (Фота 2). Крывалінейны галоўны фасад трох’ярусны, дэкарыраваны карнізнымі паячамі, спаранымі пілястрамі і завершаны фігурным франтонам.

Дзверы галоўнага ўваходе з каванымі фігурнымі накладкамі. Інтэр’ер меў выцягнутую па падоўжанай восі кампазіцыю. Галоўны неф перакрыты цыліндрычным скляпеннем з люнетамі, бакавыя – плоскія з драўлянымі перакрыццямі. Над уваходам размешчаны хоры. Сцены расчлянёны спаранымі пілястрамі і шырокім карнізным поясам. З высокай пласцінай галоўнага фасада схаваны “карабель” храма, які характарызуецца буйнамаштабнасцю, аскетызмам дэкору масіўных архітэктурных аб’ёмаў.

З перабудовай храма пад царкву яго барочная архітэктура набыла элементы старажытнарускага дойлідства – цыбулепадобныя купалы і макаўкі, кілепадобны шчыт над франтальным фасадам і такія ж абрамленні арачных аконных праёмаў. Ад будынка касцёла захаваліся сцены, дзверы з каванымі накладкамі, фрагменты мураванай агароджы і брама XVIII стагоддзя (Фота 3-4).

Фота 5.Выгляд касцёла на фотаздымку 1870 –х гадоў

Фота 6 .Выгляд пасля перабудовы пад праваслаўную царкву, 1870 –я гады Фота Mariusz Pro

Крыніца: *Кулагін А. М. Каталіцкія храмы Беларусі : Энцыкл. даведнік / А. М. Кулагін; фатограф А. Л. Дыбоўскі. — 2-е выд. — Мінск : БелЭн, 2008. — 488 с.*

У XVII стагоддзі тут уладарылі магнаты Агінскія. Шматлікія маёнткі сям'і Самуіла Льва Агінскага былі раскіданы як у Літве, так і ў Беларусі. Дарэчы, праўнук Самуіла Льва Міхаіл Казімір (1731-1800) – вялікі гетман Вялікага княства Літоўскага, кандыдат на карону караля Рэчы Паспалітай у 1764 годзе, будаўнік канала Агінскага, знаток музыкі і выяўленчага мастацтва, мецэнат тэатра, а таксама Міхаіл Клеафас Агінскі (1765-1833) – вядомы кампазітар, аўтар бессмяротнага паланэза «Развітанне з радзімай», у некаторай ступені з'яўляюцца землякамі Ваўкавышчыны.

Адзін з маёнткаў Агінскіх быў у Вялікай Лапеніцы. У 1620 годзе ў Самуіла Льва Агінскага нарадзіўся сын Ян (Яцэк), які і стаў уладальнікам В.Лапеніцы пасля смерці бацькі. Ян закончыў Кракаўскую акадэмію, пасля якой вельмі хутка пачаў узнімацца па ваеннай і адміністрацыйнай лесвіцы. У 1650-м ён харунжы Ваўкавыскага павета. Праз 7 гадоў – маршалак Ваўкавыска, з 1668-га – польскі пісар ВКЛ. Ваяваў са шведамі. Стаў ваяводам Полацкім і адначасова гетманам польным (намеснікам галоўнакамандуючага) ВКЛ.

А потым, у 1683-м, Ян Агінскі пад камандаваннем гетмана Літоўскага Казіміра Сапегі і караля Польшчы Яна III Сабескага ўдзельнічаў у разгроме туркаў пад Венай, каб спыніць агрэсію Асманскай імперыі ў Еўропе. І ў гонар перамогі Ян Агінскі ахвяраваў са сваёй казны дзесяць тысяч залатых на будаўніцтва ў маёнтку Вялікая Лапеніца францысканскага манастыра.

Але пасля Венскага паходу ён захварэў і памёр у Кракаве. Было гэта ў 1684 годзе. Будаўніцтва манастыра пачалося ў 1690-м і закончылася толькі праз 102 гады, у 1792 годзе.

У 1835 годзе манастыр быў часткова перабудаваны і перададзены ў духоўнае ведамства яго імператарскай вялікасці. Да 1870 года касцёл

францысканскага манастыра быў перабудаваны ў пяцікупальную праваслаўную царкву. Вось што гаворыцца пра яе ў энцыклапедычным даведніку А.М.Кулагіна «Праваслаўныя храмы Беларусі» (Беларуская энцыклапедыя. Мн., 2001, с.65): «Грынявіцкая царква на паўночнай ускраіне вёскі…Манументальны мураваны храм – помнік архітэктуры барока, яго завяршальнай стадыі развіцця…З перабудовай храма пад царкву яго барочная архітэктура набыла элементы старажытнарускага дойлідства – цыбулепадобныя купалы і макаўкі, кілепадобны шчыт над франтальным фасадам і такія ж абрамленні арачных аконных праёмаў…»

Пасля 1920-га храм стаў каталіцкім, а калі Заходняя Беларусь уз'ядналася з Усходняй, у другі раз – праваслаўным, які дзейнічаў да 1965-га, пакуль адпаведная камісія не «знайшла» нейкую трэшчыну ў скляпенні. Храм закрылі дзеля бяспекі вернікаў. Дах і скляпенне паступова разбураліся.

У васьмідзесятыя гады мінулага стагоддзя храм перайшоў на баланс мясцовага (цяпер былога) саўгаса «Гарнастаевічы» Свіслацкага раёна. Праведзеная «рэканструкцыя» амаль напалову разбурыла яго. Не толькі быў зняты дах, з-за якога пашкоджаны верхнія вокны і сцены, але і завалены фамільныя скляпы Агінскіх. У іх, як сведчаць гістарычныя дакументы, быў пахаваны сын вышэйзгаданага Яна Агінскага – Грыгорый, герой Палтаўскай бітвы. Ён камандаваў трыма расійскімі палкамі Баура і Рэпніна і атрымаў за гэту бітву тытул Вялікага Гетмана, быў узнагароджаны ордэнам Белага Арла. З рускім атрадам Меншыкава адправіўся ў польскі горад Люблін. Там раптоўна захварэў і 17 снежня 1709 года памёр. Яго прах тут, на радзіме…

У 1989 годзе праваслаўныя вернікі бліжэйшых да храма вёсак вырашылі яго адбудаваць. Нават сабралі пэўныя грашовыя сродкі. Але па розных прычынах добрая справа не ажыццявілася…

Праз уваходную браму трапляем на тэрыторыю храма, якая перад яго цэнтральнымі варотамі абкошана. Высокая пласціна галоўнага фасада, за якой калісьці быў схаваны «карабель» храма, а ён да разбурэння быў сапраўды падобны на магутны і горды карабель, абсыпалася. Адкрыць вялізныя шырокія

дзверы няцяжка: яны ўжо даўно не бачылі замкоў-ахоўнікаў. На дзвярах прымацавана шыльда «Гісторыка-культурная каштоўнасць. Касцёл былога кляштара францысканцаў XVIII ст. Прычыненне шкоды караецца па закону».

Пры ўваходзе на магутнай аркадзе відны рэшткі прасторнай галерэі хораў, якая спачатку прызначалася для аргана, а потым і для пеўчых. Бягучыя ўздоўж сцен складана прафіляваныя карнізы пабіты і абсыпаліся. Бакавыя нішы завалены цэглай.

…Ад маёнтка Агінскіх захаваліся на былой алеі некалькі серабрыстых векавых таполяў ды вось гэты разбураны францысканскі кляштар – сведкі былой славы і магутнасці старажытнага роду.

А некаторых храмаў Свіслаччыны не захавалася з прычыны ваенных падзей XIX-XX стагоддзя. Да ліку такіх на тэрыторыі Свіслацкага раёна адносіцца Свята-Ануфрыеўская царква ў аграгарадку Ціхаволя, царква Прысвятой Багародзіцы, грэка-каталіцкая царква Анёла-Ахоўніка і касцёл Святой Троіцы ў горадзе Свіслач, касцёл піяраў у вёсцы Ятвеск.

Ціхавольская Свята-Ануфрыеўская царква

Даўнюю і цікавую гісторыю мае царква, якая была ўзведзена на ўзвышаным месцы ў паўночна-заходняй частцы вёскі Ціхаволя.

Мясцовыя жыхары сцвярджаюць, што яна была ўніяцкай. Узнікае пытанне пра дату будаўніцтва храма. Верагодна, царква была пабудавана як праваслаўная. Пасля падпісання царкоўнай Берасцейскай уніі 1596 года стала ўніяцкай. У 1839 годзе Полацкі царкоўны сабор прыняў рашэнне аб ўз'яднанні ўніяцкай царквы з праваслаўнай.

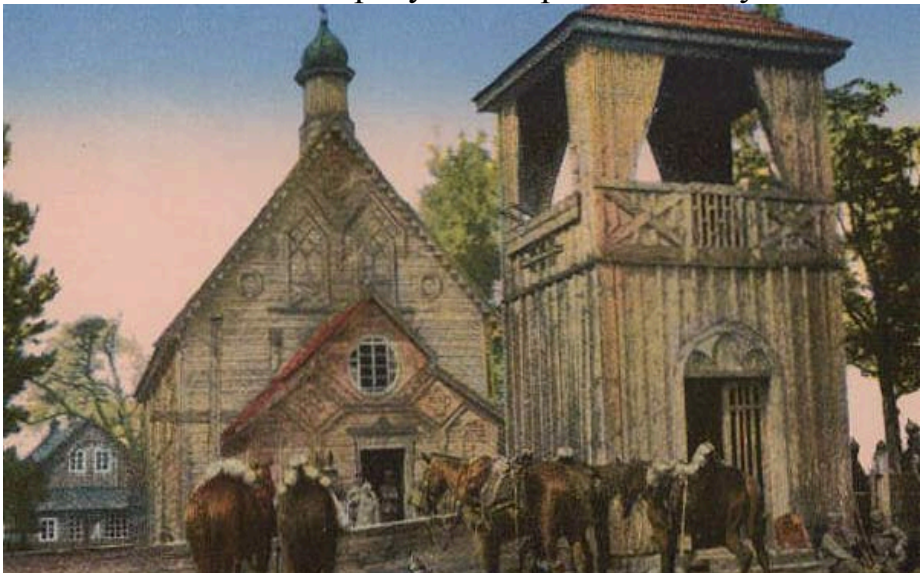

У выніку царква стала праваслаўнай. Гэта пацвярджае кліравая ведамасць Дабравольскай парафіяльнай царквы 1870 года, у якой называюцца бліжэйшыя праваслаўныя храмы, сярод іх і Ціхавольская царква.

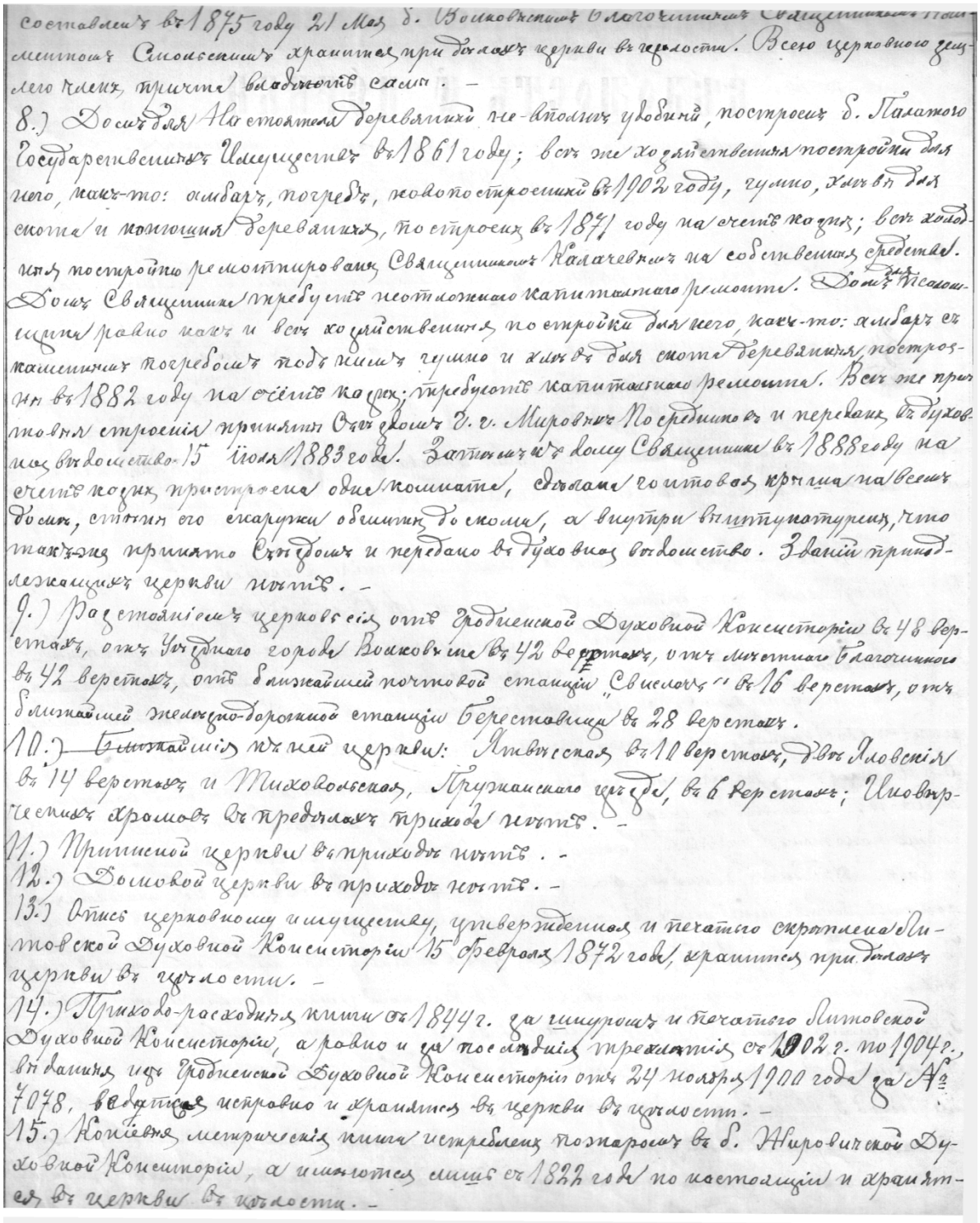

составленъ въ 1875 году 21 Мая б. Волковыскимъ Благочиннымъ Священникомъ Пономаревымъ Симеономъ хранится при Большой церкви въ городѣ. Всего церковного земельного клина, причта владѣютъ сами. –

8.) Описъ для Августовской деревянной не-вполнѣ удобной, построенъ б. Полскаго Государственнаго Имущества въ 1861 году; всѣ же хозяйственныя постройки для него, какъ-то: амбаръ, погребъ, вновь построенныя въ 1902 году, гумно, хлѣвъ для скота и помѣщения деревянныя, построены въ 1871 году на счетъ попа; всѣ хозяйственныя постройки ремонтированы Священникомъ Калачевскимъ на собственныя средства. Домъ Священника требуетъ неотложнаго капитальнаго ремонта. Домъ Псаломщика равно какъ и всѣ хозяйственныя постройки для него, какъ-то: амбаръ съ кашетинкой погребомъ подъ нимъ гумно и хлѣвъ для скота деревянныя, построены въ 1882 году на счетъ попа; требуютъ капитальнаго ремонта. Всѣ эти причтовыя строенія приняты отъ Церкви Б. г. Мировичъ Посредниковъ и переданы въ Духовное Вѣдомство 15 іюля 1883 года. Затѣмъ отъ дому Священника въ 1888 году на счетъ попа пристроена одна комната, сдѣлана готическая крыша на всѣхъ домахъ, стѣны его снаружи обшиты досками, а внутри вштукатурены, что такожде принято отъ Церкви и передано въ Духовное Вѣдомство. Зданій принадлежащихъ церкви нѣтъ. –

9.) Разстоянія церковныя отъ Гродненской Духовной Консисторіи въ 48 верстахъ, отъ Уѣзднаго города Волковыска въ 42 верстахъ, отъ мѣстечка Благочиннаго въ 42 верстахъ, отъ ближайшей почтовой станціи „Свислочь" въ 16 верстахъ, отъ ближайшей желѣзно-дорожной станціи Берестовица въ 28 верстахъ.

10.) Ближайшія отъ ней церкви: Янковская въ 10 верстахъ, Яловская въ 14 верстахъ и Тиховольская, Пружанскаго уѣзда, въ 6 верстахъ; Иновѣрческихъ храмовъ въ предѣлахъ прихода нѣтъ. –

11.) Пришской церкви въ приходѣ нѣтъ. –

12.) Большовой церкви въ приходѣ нѣтъ. –

13.) Описъ церковному имуществу, утвержденный и печатью скрѣпленъ Литовской Духовной Консисторіи 15 февраля 1872 года, хранится при Большой церкви въ церковности. –

14.) Приходо-расходныя книги съ 1844 г. за шнурами и печатью Литовской Духовной Консисторіи, а равно и за послѣдніе трехлѣтія съ 1902 г. по 1904 г. выданныя изъ Гродненской Духовной Консисторіи отъ 24 ноября 1900 года за № 7078, вѣдутся исправно и хранятся въ церкви въ цѣлости. –

15.) Копіевая метрическая книга истребленъ пожаромъ въ б. Мировичской Духовной Консисторіи, а нынѣшнія съ 1822 года по настоящій и хранятся въ церкви въ цѣлости. –

Кліравая ведамасць Дабравольскай парафіяльнай царквы 1870 года

У Гродзенскім нацыянальным гістарычным архіве Беларусі ўтрымліваюцца метрычныя кнігі Ціхавольскага прыходу з 1843 года па 1873 год.

Па словах мясцовых жыхароў і захаваным фотаздымку, царква была драўляная, з бруса, дошкай не абабітая. Аднакупальная. Храм праіснаваў да 1944 года. У гады Вялікай Айчыннай вайны нямецка-фашысцкія захопнікі перад адыходам спалілі вёску і царкву. Захаваўся купальны крыж, які ў цяперашні час знаходзіцца на тэрыторыі Царквы Пакрова Прасвятой Багародзіцы ў вёсцы Яцвеск (Фота 6). У царкве Успення Найсвяцейшай Багародзіцы вёскі Дабраволя знаходзяцца абразы з Ціхавольскай царквы, якія паспелі выратаваць мясцовыя жыхары. У дадзены час на месцы царквы знаходзіцца будынак Ціхавольскага дома фальклору.

Ціхавольская Свята-Ануфрыеўская царква. Фотаздымак 40-х гг. XX

Фота 6. Купальны крыж Ціхавольскай Свята-Ануфрыеўскай царквы, які ў цяперашні час знаходзіцца на тэрыторыі Царквы Пакрова Прасвятой Багародзіцы ў вёсцы Яцвеск Свіслацкага раёна

Касцёл Святой Троіцы (Траецкі касцёл) у Свіслачы

У 1667 годзе ўладаром мястэчка Свіслач быў прусак Крышпін-Кіршэнштэйн. У 1668годзе тут збудавалі Траецкі касцёл, пры якім дзейнічала парафіяльная школа.

Знаходзіўся ў цэнтры мястэчка, на былой Гімназічнай плошчы. Перад касцёлам стаяла вежападобная шмат’ярусная званіца. Вядомы па акварэлі Н.Орды 1868 г.

З’яўляўся творам народнага дойлідства. Храм быў вырашаны прамавугольным зрубам з 3-граннай апсідай, 2-схільны гонтавы дах, над якой пераходзіў у вальмавы і завяршаўся сігнатуркай. Над галоўным фасадам узвышалася 2-ярусная чацверыковая шатровая званіца. Асіметрыю ў кампазіцыю будынка ўносіла бакавая прамавугольная сакрысція. Вертыкальна ашаляваныя фасады былі прарэзаны прамавугольнымі аконнымі праёмамі.

Вуліца Брэсцкая была шырэйшая за астатнія і ўяўляла сабою працяг Гродзенскай вуліцы ў паўднёвым напрамку. Гэтую вуліцу на адным са сваіх малюнкаў адлюстраваў Напалеон Орда ў 1868 г. Гэты ж мастак захаваў для нас надзвычай прыгожую і шырокавядомую па паштоўках міжваеннай Польшчы выяву касцёла Святой Троіцы ў Свіслачы. Першая згадка каталіцкага храма ў Свіслачы датычыцца XV ст. Касцёл знаходзіўся на рагу вуліц Дворнай і Брэсцкай. Адразу за касцёлам, у бок вуліцы Дворнай, знаходзілася высокая вежа званніцы; за званніцай – гімназічныя гмахі.

А. Мялешка піша, што даўжыня будынка складала 27 метраў, а шырыня – 13. Над ім узвышалася высокая вежа, на якой яшчэ ў пачатку XIX ст. стаяў вежавы гадзіннік, а ў 12 гадзін дня паліла гармата. Даследчыца В. Князева падае, што ў пачатку XIX ст. вакол касцёла знаходзіліся агароджаныя плотам могілкі. Дакументы сапраўды пацвярджаюць гэты факт і падаюць, што касцёльны некропаль меў форму ромба. Дэтальнае даследаванне гісторыі і мастацкай праблематыкі гэтага касцёла правёў даследчык М. Зглінскі.

Калі б мы раптам апынуліся ў пачатку XIX стагоддзя ў Свіслачы і паспрабавалі б з якога-небудзь боку наблізіцца да мястэчка, то ў першую чаргу заўважылі менавіта касцёльныя вежу і званіцу, якія дамінавалі па-над мястэчкам і былі самымі высокімі тут збудаваннямі. У тыя часы ў касцёл хадзілі не толькі з патрэб рэлігійных, але і з мэтай абмяняцца навінамі або сустрэць знаёмых. Выхад у касцёл быў добрай нагодай дзяўчынам апрануць новую сукенку і прымерыць свае пярсцёнкі.

Цікавая гісторыя гэтага касцёла. У 1668 годзе Кіршанштэйн з парады і пад націскам сваёй жонкі Ганны з Млоцка (Млоцкай) прафінансаваў будову новага касцёла пад назвай Святой Троіцы. Асвячэнне гэтага помніка драўлянага дойлідства адбылося 22 красавіка 1668 года жмудскім біскупам Казімірам Пацам. Менавіта адсюль бярэ свой пачатак гісторыя касцёла Святой Тройцы, які праіснаваў пад гэтай назвай з сярэдзіны XVII ст. амаль да сярэдзіны XX ст., ажно да свайго знішчэння пажарам ў 1944 годзе. Паколькі першапачаткова касцёл будаваўся з дрэва (лістоўніца), то ў 1742 годзе быў рэстаўраваны на сродкі Тэрэзы Крышпінавай, кашталянкі троцкай.

Выява будынка святыні нам вядома з малюнка Напалеона Орды (каля 1811 г.), малюнкаў краязнаўцы Вітольда Карпызы (пачатак 1930-х гг.) і некаторых іншых ілюстрацый. Асабліва каштоўныя ў інфармацыйным сэнсе малюнкі Карпызы: узяты нетыповы ракурс і касцёл паказаны з тылу. Яшчэ больш цікавы наступны малюнак, на якім адлюстраваны касцёльны інтэр’ер і які дазваляе «зазірнуць» ва ўнутраную частку будынка.

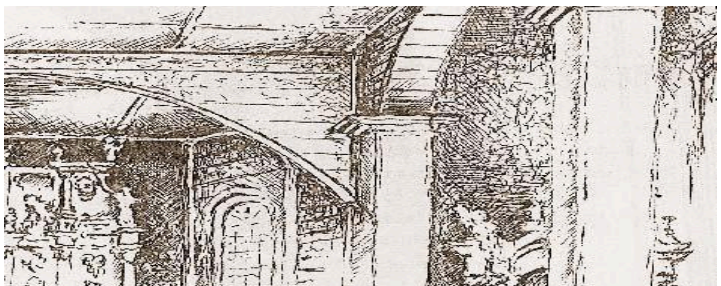

Малюнак В.Карпызы, пачатак 1930 гг.

Царква Прасвятой Багародзіцы ў Свіслачы

Гэта быў галоўны праваслаўны храм мястэчка XIX стагоддзя, першыя звесткі аб існаванні якога адносяцца да XVI стагоддзя. Вядома, што царква два разы перабудоўвалася. Падчас рэканструкцыі Свіслачы ў 1782 годзе Вікенціем Тышкевічам царкву перанеслі на іншае месца. Будавалася яна некалькі гадоў, і ўрачыстае адкрыццё адбылася 8 верасня 1788 года ў гонар Прасвятой Багародзіцы.

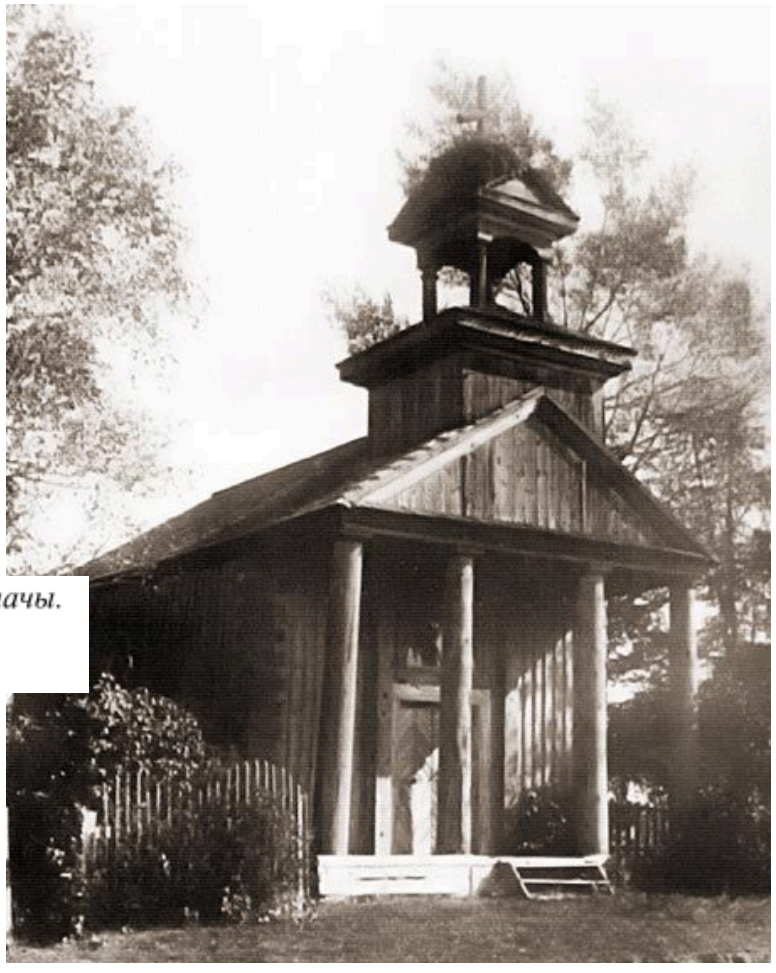

Свіслачы.

Яна размяшчалася на ўзвышшы, агароджа драўляная. Галоўны ўваход у храм меў невялікую арку-званіцу з каменю.

На жаль, храм згарэў разам з архівам, які вёўся з 1775 года, у чэрвеньскім пажары 1941 года.

Царква Прасвятой Багародзіцы ў Свіслачы. Фота 30-я гады XXст.

Царква Прасвятой Багародзіцы ў Свіслачы. Малюнак Вітольда Карпызы

Касцёл Анёла-Ахоўніка

У самой жа Свіслачы па вуліцы Брэсцкай (цяпер вуліца Леніна) з другой паловы XIX ст. знаходзілася драўляная капліца Анёла-Ахоўніка – ратондападобнае гранёнае збудаванне пад шатровым дахам з глаўкай, якое стаяла паміж дзвюх брам.

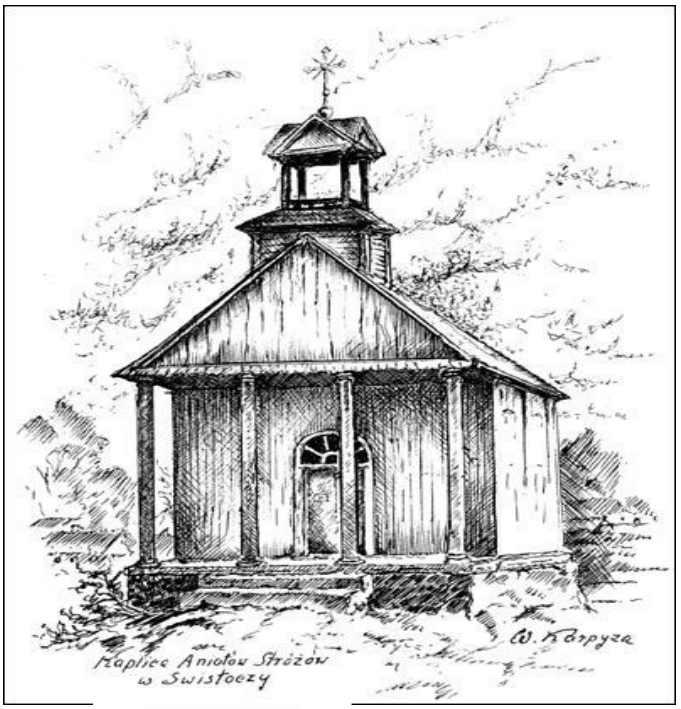

Касцёл Анёла-Ахоўніка. Малюнак Вітольда Карпызы

Упершыню капліца згадваецца ў першай палове XVIII ст. Дакумент 1732 г. падае, што яе фундатарам быў старадубскі суддзя Жыгімонт Біспінг. У 1805 г. будынак быў адрамантаваны, а ў 1834 г. замены патрабавалі толькі вокны. У 1898 г. планавалася зрабіць капітальны рамонт гэтага будынку, аднак заменена было толькі гонтавае пакрыццё даху. Капліца ўяўляла сабою невялікі прамавугольны драўляны будынак на каменным падмурку. Ашаляваны будынак быў звернуты фронтам на поўнач.

Прамавугольныя дзверы складаліся з двух «крылаў». Над уваходам і ў бакавых сценах меліся паўкруглыя вокны. Ганак быў аформлены невялікім порцікам з чатырма калонамі (Дадатак 10). Над двускатным дахам знаходзілася невялікая вежачка: чацвярык на кубічным цокале, аздоблены крыжам.

Вуліца, на якой знаходзіўся касцёл Анёла-Ахоўніка. Малюнак Вітольда Карпызы

У капліцы Анёла-Ахоўніка некалькі разоў на год адпраўлялася набажэнства. Леан Патоцкі ў сваіх успамінах піша: «Побач з капліцай Анёла-Ахоўніка, за Брэсцкаю брамаю, - дворыкі, прызначаныя для пенсіянераў. Адзін з іх, італьянскай архітэктуры, аздоблены ўнутры відамі Рыму і Неапаля, называўся «Віла» [16, с. 28].

Пасля Першай сусветнай вайны капліцы ў Грынках і Рудні ўжо не ўзгадваюцца, затое капліца Святога Анёла-Ахоўніка атрымала статус філіяльнага касцёла. Храм быў спалены пры вызваленні горада летам 1944 года.

Касцёл піяраў у Яцвеску.

Вядома толькі тое, што быў пабудаваны ў 1756 годзе, зачынены ў 1849, а зруйнаваны ў 1872 г. Звесткі атрыманы з фондаў Віленскага ўніверсітэта. Выгляд храма захаваўся на малюнку С.І.Кудраўцова.

Касцёл піяраў. Малюнак С.І. Кудраўцава.

Трэба адзначыць, што іўдзейская канфесія на Свіслаччыне прадстаўлена будынкамі сінагог у мястэчках Свіслач і Поразава.

Да саракавых гадоў мінулага стагоддзя мястэчка Поразава налічвала каля 3000 жыхароў, з іх трэць былі яўрэі. Зямлі яны не мелі. Займаліся абслугоўваннем насельніцтва. Так, Янкель Каладзіцкі валодаў млыном, іх у Поразава было два. Шмуіл Карасік меў мануфактурную краму. Яўрэі ўтрымлівалі дзве кузні. Адной з іх валодаў Хаім. Як успамінаюць старажылы, кавалі яны былі добрыя. Калі Хаім "адцягваў" сякеру, то ёй можна было

галіцца. Яўрэі ўтрымлівалі дзве аптэкі. Сярод іх былі лекары, краўцы, кулінары. А Мунька Мэйшка займаўся перавозам тавараў. У яго было два кані. Ён дастаўляў тавары для сваіх супляменнікаў з Ваўкавыска, Беластока і іншых месцаў.

У мястэчку Поразава таксама размяшчалася дзве сінагогі, пабудаваныя ў XIX стагоддзі. Абедзве згарэлі падчас вайны. Праўда, будынак каменнай быў адноўлены і прыстасаваны пад склад (Фота 7). У дадзены момант будынак сінагогі не выкарыстоўваецца, таму дадзены вельмі цікавы і важны архітэктурны помнік павольна руйнуецца.

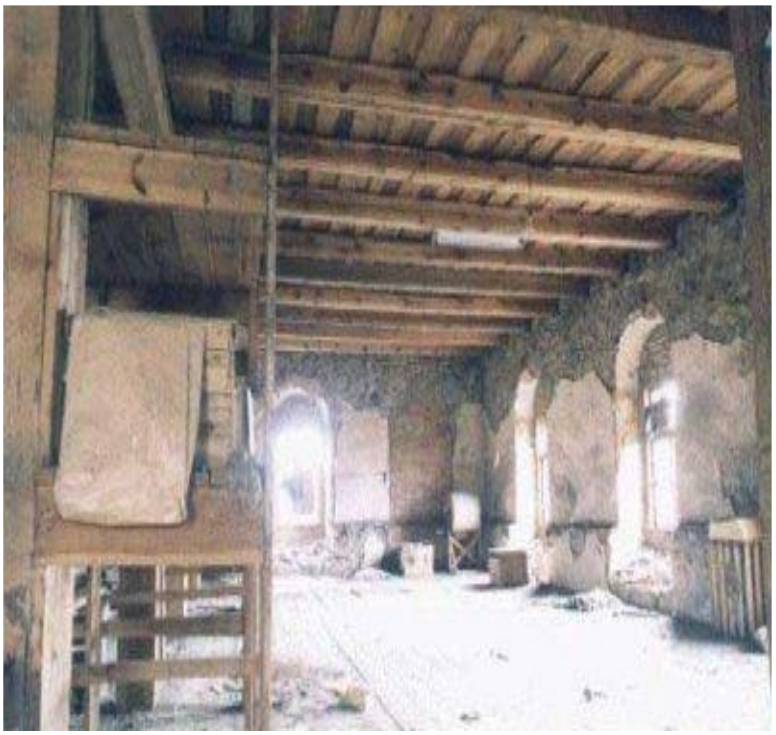

Выгляд будынка (унутры) сінагогі з бутавага каменю. Фота XXI ст.

. Выгляд будынка (спераду) сінагогі з бутавага каменю. Фота XXI ст.
Будынак сінагогі ў г.п Поразава

юнак

Заключэнне

За часы свайго існавання беларускі народ стварыў выдатную гістарычную спадчыну. Архітэктура мястэчка Свіслач з'яўляецца яе складаючай часткай, якой належыць асаблівае месца ў агульнакультурным кантэксце. Абумоўлена гэта тым, што архітэктура знаходзіцца на памежжы матэрыяльнай і духоўнай культуры, адначасова ўвасабляе ў сабе мастацкія элементы з непасрэдным грамадскім прызначэннем.

На сённяшні дзень шмат зроблена і робіцца ў Беларусі, каб аднавіць храмы моцы і прыгажосці. Прыйдзе дзень, калі загучаць галасы адноўленых збудаванняў для таго, каб кожны з нас мог з гонарам пахваліцца: “Мае продкі ўмелі будаваць такую прыгажосць, з якой мала што на зямлі можа параўнацца”.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Кулажанка, Л.Я. Праваслаўныя святыні на Беларусі: дапам. для настаўнікаў гісторыі і выкладчыкаў курса рэлігіязнаўства / Л.Я.Кулажанка. - Мн., Бел. навука, 2005. - 244 с.

2. Мялешка, А. З гісторыі канфесійнага становішча на Свіслаччыне / А. Мялешка // Старонкі гісторыі Свіслацкага краю: матэрыялы навукова-практычнай канферэнцыі / пад рэд. І.П. Крэня. - Гродна: ГрДУ, 2001. - С. 169 - 174.

3. Памяць. Свіслацкі раён: Гістарычна-дакументальныя хронікі гарадоў і раёнаў Беларусі / Рэдкал. І.І.Варанец і інш.; Маст. Э.Э.Жакевіч. – Мінск: Беларусь, 2004 г. - 526 с.

4. Раманаў, С. Касцёл Святой Тройцы // Свіслацкая газета. - 2009. – 6 верасня. – С.3

5. Соркіна, І. Мястэчка Свіслач у першай палове XIX ст. /І.В. Соркіна // Старонкі гісторыі Свіслацкага краю : Матэрыялы навукова-практычнай канферэнцыі 23 мая 1998 г. г. Свіслач/пад рэд. І.П. Крэнь. - Гродна: ГрДУ,2001. – С.48-61 Рэжым доступу: file:///C:/Users/Admin/Downloads/94975pdf%20(3).pdf – Дата доступу: 08.10.2019.

ПРИЛОЖЕНИЕ 3

Праваслаўныя святыні Гродзеншчыны

Канспект занятка па адукацыйнай вобласці “Асновы праваслаўнай культуры” для 11 класа

Урбановіч Зоя Аляксандраўна, настаўнік беларускай мовы і літаратуры першай катэгорыі дзяржаўнай установы адукацыі “Вучэбна-педагагічны комплекс Дабравольскі дзіцячы сад-сярэдняя школа” Свіслацкага раёна Гродзенскай вобласці, педагог, які уддзельнічае у рэалізацыі інавацыйнага праекта “Укараненне мадэлі маральнага развіцця навучэнцаў у сучаснай адукацыйнай прасторы на праваслаўных традыцыях і каштоўнасцях беларускага народа з улікам рэгіянальнага сацыякультурнага кластара”.

Мэта: выхаванне каштоўнаснага стаўлення да духоўнай, гістарычнай і культурнай спадчыны роднай зямлі.

Задачы:

- ствараць умовы для фарміравання духоўных каштоўнасцяў паважлівых адносін да святых месцаў;
- развіваць прасторавыя ўяўленні, лагічнае мысленне;
- развіваць інфармацыйную кампетэнтнасць на аснове ўключэння новых слоў і паняццяў ва ўласны слоўнікавы запас;
- замацоўваць уменні ажыццяўляць аналіз аб'ектаў духоўнай культуры з вылучэннем галоўнага, істотнага.

Вучэбна-наглядны комплекс:

- праектар, экран, дошка, ілюстрацыйны матэрыял, паведамленні.

Віды дзейнасці:

-апытанне, адказы на пытанні, гутарка, аповед, праца з ілюстрацыйным матэрыялам.

Слоўнік.

А. Царква - архітэктурнае збудаванне, прызначанае для здзяйснення набажэнстваў і рэлігійных абрадаў; храм у праваслаўі.

Б. Абраз - малюнак, вобраз, выява – выява твараў, падзей святой ці царкоўнай гісторыі, што з'яўляецца прадметам ушанавання.

В. Святыя збудаванні – гэта адмыслова створаныя збудаванні для супольных рытуальных дзеянняў.

Г. Рэлігія - злучаць, уз'ядноўваць, набожнасць, святыня. Прадмет культу- вера ў звышнатуральнае (у Бога) - сукупнасць поглядаў і ўяўленняў, сістэма вераванняў і абрадаў, што аб'ядноўвае людзей. Адна з уласцівых культуры формаў прыстасавання чалавека да навакольнага свету, задавальненні яго духоўных патрэб.

Папярэдняя работа: вучні загадзя рыхтуюць паведамленні з прэзентацыяй пра святыя мясціны гродзенскай зямлі: Каложская царква, царква ў гонар архістраціга Міхаіла (Сынковіцкая царква), Жыро́віцкі Свята-Успенскі манасты́р, Богаяўленская царква ў Жыровічах, Царква Раства Багародзіцы, а таксама пра святых Антонія, Іаана і Яўстафія і мучаніка Гаўрыіла Беластоцкага.

Ход урока

1. Арганізацыйны момант. Стварэнне спрыяльнай атмасферы ў пачатку ўрока.

Я жадаю вам поспеху на ўроку. Пажадайце і вы адзін аднаму плённай працы, усміхніцеся мне, усміхніцеся таварышу. Хай ад гэтай усмешкі стане цяплей на душы, хай яна дапаможа лёгка і радасна працаваць на занятку, створыць добры настрой.

2. Псіхалагічная настроенасць на ўрок.

Настаўнік. Пачаць урок я хачу прытчай “Іголка ў стозе сена”. Паслухайце, калі ласка.Аднойчы ў аднаго мудрага і разумнага чалавека спыталі, у чым ён бачыць асноўнае адрозненне паміж уласным розумам і розумам іншых людзей. Ён задумаўся, а потым сказаў: “ Калі людзі шукаюць іголку ў стозе сена, то большасць спыняецца, як толькі знойдзе яе. А я працягваю пошукі, знаходзячы другую, трэцюю, і, магчыма, калі мне вельмі пашанцуе, нават чацвёртую і пятую іголкі”. Я жадаю вам на сённяшнім уроку знайсці чарговую, але не апошнюю іголку ў стозе сена.

3. Маўленчая зарадка. Чытанне слоўніка і тлумачэнне сэнсу слоў

4. Актуалізацыя разумовай дзейнасці.

Настаўнік. А зараз я хачу праверыць, колькі іголак вы назбіралі на папярэдніх уроках.

- Што пазначае слова «рэлігія».

- Спачатку рэлігія пазначала прыхільнасць чалавека да чаго-небудзь святога, сталаму, нязменнаму. Гэты тэрмін увайшоў ва ўжытак у першыя стагоддзі хрысціянства, таму што новая вера - не дзікія забабоны, а глыбокая філасофская і маральная сістэма.

- Што з'яўляецца спрадвечным элементам кожнай рэлігіі?

-Вера.

Настаўнік. Нароўні з простай і пачуццёвай верай ёсць сістэматычная, адмыслова распрацаваная для дадзенай рэлігіі сукупнасць прынцыпаў, ідэй, паняццяў, яе навукі.

- Без чаго не можа існаваць рэлігія?

=Рэлігія не можа існаваць без рэлігійнай дзейнасці.

Настаўнік.Падчас адпраўлення культаў і ўсёй сваёй рэлігійнай дзейнасці людзі яднаюцца ў супольнасці, што завуцца цэрквамі.

Вывад. Рэлігія - прадукт развіцця чалавечай свядомасці.

Настаўнік. Беларусь - краіна, што адрозніваецца вялікім шанаваннем духоўных святыняў. Ёсць у Рэспубліцы нямала выдатных храмаў, цэркавак, капліц і каплічак. З веку ў век над краінай разносіцца ўрачысты звон...

Святыні — гэта прадмет ці месца рэлігійнага шанавання. У вернікаў – прадмет рэлігійнага шанавання (цэрквы, храмы, манастыры і г. д.), усё, чаму ў праваслаўі прынята аддаваць гонар шанавання. Гэта прадметы , злучаныя з шанаваннем Божай Маці, святыя і цудадзейныя абразы, мошчы святых. Месцы, што адносяцца да жыцця святых, і іх асабістыя рэчы. Святыя крыніцы, прыстанкі, магілы святых людзей, ушанаваных царквой.

Нягледзячы на цяжкае мінулае, у Беларусі захавалася мноства святых месцаў, якія могуць расказаць усё пра яе гісторыю. І ўсё гэта святыні Беларусі. Такім чынам, вандраванне пачынаецца!

Дзеці, уявіце сабе, што да вас прыехалі госці з-за мяжы, якім трэба паказаць праваслаўныя святыні Гродзеншчыны і расказаць пра іх. Вядома, для турыстаў існуе мноства магчымасцяў наведаць святыя беларускія месцы, захапіцца іх строгай прыгажосцю і правесці духоўны адпачынак у Беларусі.

Такім чынам я прапаную адправіцца ў завочную экскурсію па святых месцах Гродзеншчыны.

Настаўнік. На слайдах змешчаны апісанні праваслаўных святынь. Патрэбна пазнаць, пра якую святыню Гродзеншчыны ідзе размова. А затым вучні, якія атрымалі папераджальнае заданне, прапануюць нам кароткі экскурс у гісторыю пэўных аб’ектаў.

Заданне 1. Самы старажытны на Гродзеншчыне манастыр. Манастырскае жыццё вакол царквы ў гонар першых рускіх святых Барыса і Глеба, што да сённяшняга дня стаіць на правым беразе Нёмана, зарадзілася вельмі даўно. Царква была ўзведзена ў 12 ст. князем Мсціславам Усеваладавічам. Уяўляе сабой помнік у стылі візантыйскага і старажытнарускага дойлідства з мясцовымі архітэктурнымі асаблівасцямі. Храм аднакупальны, трохнефавы, на 5 слупах. Быў аздоблены фрэскавым роспісам, які не захаваўся. З левага боку размяшчаўся ўваход у склеп-пахавальню. Скляпенні і верхняя частка сцен былі знішчаны пры асадзе Гродна каралём Карлам XII.

Адказ. Барыса-Глебская, Каложская царква. (Фота 1.)

Дадатковае паведамленне вучня. З гісторыі царквы.

Мужчынскі манастыр пры царкве заснаваны каля 1480 г. Захавалася дакументальнае сведчанне, што ў гэтым годзе вялікі князь літоўскі Аляксандр з жонкай Аленай падаравалі манастыру сад каля Каложы. Вялікія зямельныя надзелы ахвяраваў манастыру шляхціц Богуш-Багавіцінавіч, аб чым сведчаць пісьмовыя дакументы. Ён грунтоўна аднавіў царкву святых Барыса і Глеба ў пачатку 16 ст. пасля разбурэння яе крыжакамі. Паводле завяшчання, быў пахаваны у гэтай жа царкве каля алтарнага слупа. Значную падтрымку манастыру аказвалі вялікі князь Аляксандр і кароль Жыгімонд I Стары. Вялікай павагай і ўшанаваннем вернікаў карысталася цудадзейная Каложская ікона Божай Маці, якая знаходзілася ў Барыса- Глебскай царкве. У другой палове 16 ст., карыстаючыся правам патранату, манастыром кіравалі свецкія людзі. У дакументах згадваецца, што яны разганялі манахаў, пазбаўлялі яго маёмасці. Пастановай сейма 1635 г. манастыр быў падпарадкаваны уніятам, належаў віленскім базыльянам.

Фота 1.Барысаглебская царква.

Знішчальныя войны 17 ст. давялі манастыр да заняпаду. Маскоўскія войскі Івана Васільевіча выкарыстоўвалі Барыса-Глебскую царкву як артылерыйскі плацдарм для абстрэлу гродзенскага замка. У 1839 г. пасля скасавання уніі манастыр вернуты ў праваслаўе. На той час у манастыры знаходзілася 15 манахаў. Манаскія келлі былі драўляныя, размяшчаліся вакол Барыса-Глебскай царквы.

З 18 ст. над царквой навісла пагроза абвалу сцен з-за падмыву берагоў

Нёмана. У 1843 г. з гэтай прычыны яна была зачынена. У 1853 г. паўднёвая сцяна і частка заходняй абваліліся ў Нёман. З гэтага часу манастыр быў пераведзены ў будынкі былога каталіцкага манастыра бернардзінак, туды ж перанесена і цудадзейная ікона Божай Маці.

У пачатку 20 ст. у манастыры дзейнічалі тры храмы: мураваны Барыса-Глебскі (1612) з цудадзейнай Каложскай іконай Божай Маці, дамовы ў гонар свяціцеля Мітрафана Варонежскага (1859) і трапезны ў імя святога Афанасія Брэсцкага (1893). Пры манастыры дзейнічаў прытулак для малалетніх сірот і царкоўнапрыходская школа.

У новых будынках пры манастыры знаходзілася рэзідэнцыя Брэсцкіх епіскапаў. Пры епіскапе Іосіфе Сакалове была пабудавана новая царква ў гонар святога Афанасія, ігумена Брэсцкага. Дзякуючы намаганням епіскапа пачалася адбудова старажытнай Барыса-Глебскай Каложскай царквы. У 1915 г. з пачаткам першай сусветнай вайны манастыр быў эвакуіраваны ў глыб Расіі. Манахі забралі з сабой і цудадзейную ікону. Назад у Гродна яны ўжо не вярнуліся. Страчаны след і цудатворнай святыні.

Старажытная Барыса-Глебская царква ў савецкі час была закрыта, у 1948 г. перададзена гісторыка-археалагічнаму музею. У 1990-я гг. тут адноўлены праваслаўны прыход. Пры ім створана брацтва, якое займаецца асветніцкай і сацыяльнай дзейнасцю.

Заданне 2. Згодна з гістарычнымі дакументамі, пабудавана ў 15 ст., але паданне адносіць яе заснаванне да ранейшых часоў. Царква нагадвае сярэднявечныя крэпасці, уяўляе сабой трохнефную, трохапсідную пабудову зальнага тыпу з прытворам, узведзеным не пазней за 16 ст. Архітэктура царквы сведчыць, што яна прызначалася не толькі для малітвы, але служыла сховішчам мясцоваму насельніцтву ў час спусташальных войнаў і рабаванняў.

Адказ. Зэльвенскі раён, в. Сынковічы. Царква ў гонар архістраціга Міхаіла.

Дадатковае паведамленне вучня. З гісторыі царквы.

Будынак Сынковіцкай царквы складзены з

трывалай цэглы чырвонага колеру, кладка ў некалькі слаёў. Па кутках будынка — чатыры вежы, у якія вядуць асобныя хады са спецыяльнымі мураванымі лесвіцамі. У падвойных сценах знаходзіўся таемны ход, які ішоў вакол усяго будынка і вёў да кожнай з чатырох кутавых вежаў. 3-за вялікай таўшчыні сцен і вострага даху грандыёзная звонку царква не вельмі ўмяшчальная ўсярэдзіне. Царкоўныя скляпенні абапіраюцца на чатыры квадратныя слупы. Алтаром царква павернута на ўсход. Прастол у ёй адзін, асвячоны ў гонар архістраціга Міхаіла. Дзякуючы руплівацi святароў і дапамозе вернікаў храм падтрымліваўся на працягу стагоддзяў у добрым стане.

Фота 2.Царква ў в.Сынкавічы, Слонімскі раён.

У канцы 19 ст. у прыходзе дзейнічалі брацтва, царкоўнапрыходскае апякунства (з 1870), 2 царкоўныя школы пісьменнасці ў вёсках Хадзевічы і Ярнева, адно народнае вучылішча ў Казловічах.

У 19 ст. у царкве знаходзілася цудатворная Чанстахоўская ікона Божай Маці з мноствам яшчэ з даўніх часоў прывесак — знакаў асаблівай пашаны вернікаў, якія звярталіся да яе за дапамогай. Памерам ікона была вялікая, напісаная на палатне, наклееным на дубовай тоўстай дошцы вагой да 2 пудоў.

У 1890-х гг. Маскоўскім археалагічным таварыствам выдадзены летапіс Сынковіцкага храма, складзены святаром Мікалаем Сыантовічам. У 1904 г. настаяцелем царквы Канстанцінам Нікольскім былі адкрыты яшчэ два вучылішчы, у якіх навучалася 158 вучняў.

30 сакавіка 1959 г. улады зачынілі Сынковіцкі храм, нібы з-за «поўнай нягоднасці» будынка. Прыход у Сынковічах быў адноўлены ў 1992 г. У галоўных рысах (сцены, скляпенні, вежы) Сынковіцкая царква захавалася да нашага часу, лічыцца помнікам архітэктуры сусветнага значэння.

Заданне 3. Манастыр узнік на месцы, дзе, паводле падання, у 1470 г. цудоўным чынам з'явіўся абраз Маці Божай. Манастыр быў заснаваны ў канцы XV ст. як праваслаўны. У 1613 г. перайшоў у рукі базыльянаў (манахі грэка-каталіцкай Царквы), якія адрадзілі культ Маці Божай і зрабілі манастыр галоўным цэнтрам

Уніі. Першым ігуменам манастыра ў часы Уніі быў Іасафат Кунцэвіч. Намаганнямі базыльянаў за часы Уніі быў узведзены вялікі манастырскі комплекс з мураваных храмаў барочнай архітэктуры. У 1730 г. у прысутнасці дзясяткаў тысяч католікаў візантыйскага і лацінскага абраду, а таксама іншых вернікаў цудатворная ікона Маці Божай з манастыра была ўрачыста каранавана залатымі папскімі каронамі, а Маці Божая Жыровіцкая абвешчана апякункай і заступніцай беларускага народа.

Адказ. Жыро́віцкі Свята-Успенскі манасты́р — мужчынскі.

Дадатковае паведамленне вучня. З гісторыі манастыра.

Свята-Успенскі сабор у Жыровічах з'яўляецца галоўным храмам Жыровіцкага манастыра і менавіта ён даў назву ўсяму прыстанку (поўная назва манастыра – Свята-Успенскі Жыровіцкі мужчынскі манастыр). За гэты велічны і вялікі храм трэба дзякаваць ігумену Пятру Мімонскаму, бо менавіта яго стараннямі Свята-Успенскі сабор у 1629-1671 гадах быў пабудаваны.

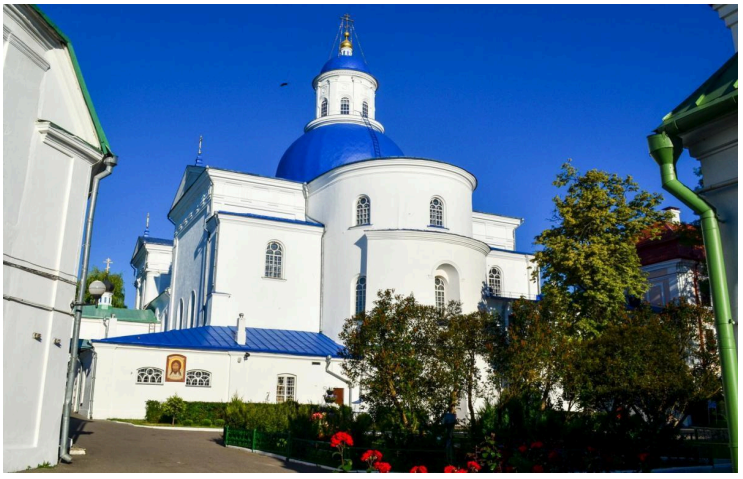

Сёння Свята-Успенскі сабор у Жыровічах - помнік архітэктуры стыляў барока, ракако і класіцызму. Аднак спачатку храм будаваўся ў барочным стылі і меў тры купалы. Уражвалі і памеры сабора : у вышыню ён дасягаў 40 метраў, у даўжыню – 55.

Па задуме архітэктараў, алтар храма ўзвышаўся ў дакладнасці над месцам, дзе адбылася цудоўная з'ява абраза Жыровіцкай Божай маці. Паводле легенды, абраз быў знойдзены каля грушы пастушкамі. На тэрыторыі сабора захаваўся корань гэтай грушы, змешчаны ў адмыслова ўладкаванай нішы. Разам з коранем дрэва, у нішы знаходзіцца студня,

што захоўвае выток крыніцы, якая некалі біла з-пад гэтай грушы (сёння ніша знаходзіцца злева ад уваходу ў сабор).

*Цудадзейны абраз Жыровіцкай Божай Маці з'яўляецца самай ушанаванай святыняй манастыра і самай маленькай у свеце з ушанаваных абразоў Багародзіцы. Памер абраза 5,6*4,4 см, практычна дзіцячая далонька. На абразе яснаадрозныя расколіны – вынік пажару , у якім пацярпела святыня (у падзяку за выратаванне абраза была збудавана Богаяўленская царква).*

У 17-18 стагоддзях пад алтарнай часткай Свята-Успенскага сабора знаходзілася братэрская капліца - магільны склеп , дзе хавалі як манахаў, так і многіх знакамітых духоўных асоб таго часу (так, тут быў пахаваны архібіскуп Іосіф Кунцэвіч). Аднак у першай палове 19 стагоддзя магільны склеп была замуравана і з той пары манахаў сталі хаваць на братэрскіх могілках.

Сёння Свята-Успенскі сабор у Жыровічах узначальвае архітэктурны комплекс манастыра. Сіні купал храма бачны за шмат кіламетраў ад Жыровіч. Нягледзячы на значныя вонкавыя перабудовы храма, усярэдзіне Успенскі сабор у Жыровічах захаваў барочную архітэктуру. Цэнтральны дэкаратыўны элемен храма – гэта трох'ярусны драўляны іканастас 17 стагоддзя, выкананы ў барочным стылі. Для яго роспісу ў 1779 годзе быў запрошаны майстар Рыгор Мядзвецкі.

Свята- Успенскі сабор у Жыровічах захоўвае мноства святыняў, ушанаваных праваслаўнымі вернікамі: цудадзейныя міраточныя абразы, мошчы святых, крыжы… Таму няма дзіва, што паломніцкія туры па Беларусі ў першую чаргу асацыіруюцца з наведаннем Жыровіцкага манастыра і яго галоўнага храма – Свята-Успенскага сабора.

Заданне 4. Храм узведзены ў 1672 годзе на месцы драўлянай царквы 16 стагоддзя. Сёння царква з’яўляецца самым старым будынкам манастыра. Пабудавана яна на месцы другога з’яўлення знакамітай **іконы Божай Маці.**

Адказ. Богаяўленская царква ў Жыровічах.

Дадатковае паведамленне вучня. З гісторыі царквы

Богаяўленская царква ў Жыровічах (іншыя назвы – Свята-Яўленская царква ў Жыровічах, Яўленская царква ў Жыровічах) з'яўляецца помнікам архітэктуры стылю барока. Рэч у тым, што цудадзейны Жыровіцкі абраз пасля пажару 1520 года знік. Знайшлі яго сялянскія дзеці на схіле ўзгорка недалёка ад згарэлага храма, у якім абраз знаходзіўся. Кажуць, што спачатку яны ўбачылі дзяўчыну незвычайнай прыгажосці, якая сядзела на камені, з якога ішло свячэнне. Калі ж дзеткі прывялі да месца святара, то дзяўчыны не было, затое на камені ляжаў зніклы абраз. На гэтым месцы царкву і ўзвялі.

У 1796 годзе царква была перабудавана. У 1870-х гадах храм зведаў чарговую архітэктурную змену, у выніку якой ля царквы з'явіўся элемент псеўдарускага стылю – цыбульная частка.

У Вялікую Айчынную вайну нямецка-фашысцкія захопнікі ўладкавалі ў храме склад боепрыпасаў. І ў сувязі з гэтым расказваюць наступную легенду: аднойчы, калі ахова адпачывала ля дзвярэй замкнёнага на замок храма-склада, на ганку невядома адкуль з'явілася кабета і на чыстай нямецкай мове загадала захопнікам прыбірацца. Праз імгненне кабета знікла за дзвярамі храма, на якім па-ранейшаму вісеў замок. Калі ахоўнікі адкрылі храм, то ўсярэдзіне нікога не знайшлі. Але на абразе, што паказваў Багародзіцу, пазналі незнаёмую. Сімвалічна, але ў той жа дзень гарнізон змушаны быў пакінуць Жыровіцкі манастыр.

Унутраны аб'ём царквы невялікі, амаль палову яго прасторы займае алтарная частка, у якой знаходзіцца камень з'явы Багародзіцы. Камень асвячоны ў якасці Святога пасада. У 2000 годзе ў царкве з'явіўся разьбяны іканастас, аднак электрычнага асвятлення па-ранейшаму няма.

У падалтарным крыпце храма ў 1881 годзе быў пахаваны мінскі архібіскуп Міхал Галубовіч – сябар і памагаты мітрапаліта Іосіфа Сямашкі ў справе ўз'яднання ўніятаў.

Богаяўленская царква ў Жыровічах з'яўляецца часткай знакамітага Жыровіцкага манастыра, а таму не абдзелена ўвагай пілігрымаў і вернікаў. У Жыровічы арганізуюцца такія паломніцкія туры як «Свята-Успенскі Жыровіцкі манастыр – апора праваслаўя на Беларусі», «Свята-Успенскі Жыровіцкі манастыр. Праваслаўныя храмы Слоніма і іншыя.

Заданне 5.

Важнае месца сярод святыняў Беларусі займае гэта царква Раства Багародзіцы. Помнік напамінае ўмацаваны замак, які пабачыў досыць на сваім веку. Па звестках, у 1656 годзе, падчас вайны з Маскоўскай дзяржавай, атрад казакоў разрабаваў храм, а падчас руска-польскай вайны царква была моцна пашкоджана.

Адказ. Царква Раства Багародзіцы (яе яшчэ завуць Мураванкаўскай ці Маламажэйкаўскай).

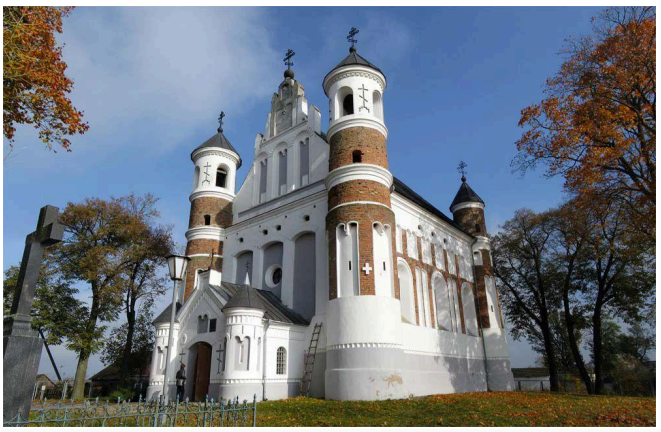

дзіцы . ў в.

Дадатковае паведамленне вучня.

З гісторыі царквы

Помнік гатычнай-рэнесанснай архітэктуры. Пабудавана паміж 1516 і 1524 гадамі на сродкі мясцовага памешчыка Шымкі. З 1864 г. пры царкве працавала царкоўна-прыходская школа, пасля пажару жыхары пабудавалі пры царкве вучэльны дом. Перад Першай сусветнай вайной тут былі тры царкоўна-парафіяльныя школы: у Мажэйках, Шпільках і Агародніках. У 1906 годзе на сродкі Віленскага Свята-Духава брацтва царква была адрамантавана. У 1915 годзе ў храме ўтрымвалі палонных. У 1928 годзе царква адабрана ў праваслаўных польскімі ўладамі і пераасвячоная ў касцёл. У 1993 годзе вернута праваслаўным, стала цэнтрам прыходу, які аб'ядноўвае 8 вёсак. Пры царкве арганізавана нядзельная школа.

Царква ўяўляе сабою зліццё гатычнай і рэнесансавай архітэктуры. У храме знаходзіцца асаблівая цэгла «царская лілея» (знак чысціні Богамаці), таму царква і названа ў гонар Раства Найсвятой Багародзіцы. Існуе шмат легендаў пра падземныя хады храма.

Настаўнік. На працягу тысячагадовай гісторыі Праваслаўнай царквы ў розныя часы праславіліся сваім жыццём угоднікі Божыя, якія ўшаноўваюцца нашым народам як заступнікі і малельнікі за нас, зямных суродзічаў, і за нашу Бацькаўшчыну.

Традыцыя ўшанавання святых заўсёды была неад'емнай часткай духоўнага жыцця беларускага народа. Для кожнага з беларускіх святых усталяваны дзень памяці, акрамя гэтага, у 3-ю нядзелю пасля Пяцідзясятніцы (Троіцы) адзначаецца святкаванне Сабора беларускіх святых.

А цяпер вашай увазе прэзентацыя пра святых гродзенскай зямлі.

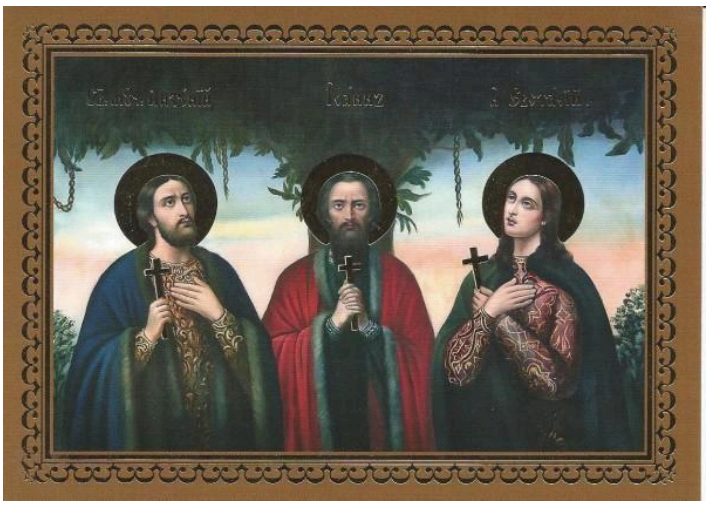

Святыя Антоній, Іаан і Яўстафій.

У 19 ст. у Гродне быў храм у гонар першых хрысціянскіх мучанікаў на беларускіх землях — **святых Антонія, Іаана і Яўстафія**.

ана і

Глыбока ўшаноўваюцца святыя мучанікі на Гродзеншчыне і сёння. Антоній, Іаан і Яўстафій пацярпелі за Хрыста пры вялікім князі літоўскім Альгердзе ў 1347 г. у Вільні. Два прыдворныя князя, родныя браты Няжыла і Кумец, тайна прынялі ад святара Нестара хрышчэнне і атрымалі імёны Антоній і Іаан. Праз нейкі час князь абвінаваціў братоў у адступніцтве ад паганства, яны публічна прызналі сябе хрысціянамі. Князь загадаў пасадзіць іх у вязніцу. Натоўпы народу прыходзілі туды, каб пачуць пропаведзі мучанікаў, і шмат каго святыя браты звярнулі да Хрыста. Напалоханыя паганскія жрацы па- трабавалі

пакарання братам. Раніцай 14 красавіка (27 красавіка па н. ст.) 1347 г. мучанік Антоній быў павешаны на дубе, 24 красавіка загінуў святы Іаан, а цела яго было павешана на тым самым дубе.

Трэцім мучанікам за веру Хрыстову стаў Круглец. Пры хрышчэнні святар Нестар даў яму імя Яўстафій. Аднойчы ён прылюдна вызнаў сябе хрысціянінам, адмо- віўшыся есці мяса з прычыны посту. Яго жорстка ката- валі, пасля чаго павесілі на тым самым дубе, дзе раней прынялі мучаніцкую смерць Антоній і Іаан. Адбылося гэта 13 снежня 1347 г.

На месцы пакарання смерцю святых мучанікаў па жаданні праваслаўнай жонкі князя Альгерда Юльяніі была пабудавана капліца, а затым князем Канстанцінам Астрожскім пабудаваны храм у імя Святой Тройцы.

У 1374 г. Віленскія мучанікі былі кананізаваны Усяленскім патрыярхам Філафеем. У 16 ст. мошчы святых Антонія, Іаана і Яўстафія перанеслі ў віленскі Свята-Духаў манастыр і памясцілі ў крыптавай царкве. Падчас другой сусветнай вайны мошчы былі эвакуіраваны ў Маскву. Вяртанне іх адбылося 26 ліпеня 1946 г. Гэты дзень штогод адзначаецца ў Віленскім Свята-Духавым манастыры. Мучанікі Віленскія паўсюдна шануюцца на Беларусі. Храм у іх гонар пабудаваны ў Смаргоні.

Паведамленне вучня.

Мучанік Гаўрыіл Беластоцкі.

Да 1998 г., да перанясення ў Беласток, у Гродзенскім Пакроўскім саборы захоўваліся мошчы мучаніка дзіцяткі Гаўрыіла Беластоцкага. У 1684 г. у вёсцы Звяркі Заблудаўскага прыхода ў сям'і пабожных сялян Пятра і Анастасіі Гоўдзеляў нарадзілася дзіця. Хрысцілі дзіцятка з імем

Гаўрыіл у храме Свята-Успенскага Заблудаўскага манастыра. Шасцігадбваму Гаўрыілу былі ўласцівыя незвычайныя ў яго ўзросце якасці душы: удумлівасць, схільнасць да малітвы і самоты.

Аднойчы, калі маці Гаўрыіла панесла абед мужу, які араў поле, у дом
Гаўрыіла
увайшоў арандатар і выкраў хлопчыка. Дзіця было тайна вывезена ў Беласток і аддадзена на жорсткія мучэнні. Праз пэўны час цела замардаванага Гаўрыіла было знойдзена на ўскрайку лесу, але заставалася непашкоджаным ні звярамі, ні птушкамі, і было пахавана бацькамі і ўсхваляванымі вяскоўцамі на могілках у Звярках. Там яно спачывала каля 30 гадоў.

На пачатку 18 ст. усю тэрыторыю цяперашняй Беласточчыны ахапіла эпідэмія, ахвяраю якой зрабіліся тысячы людзей, у тым ліку са Звяркоў. На могілках, у час чарговага пахавання, выпадкова была зачэплена і пры- адчынена труна дзіцяткі. Цела мучаніка аказалася нятленным. Вестка пра гэта імгненна разнеслася па наваколлі, і мошчы дзіцяткі Гаўрыіла былі перанесены ў асобную крыпту Звяркоўскага храма. У 1746 г. храм згарэў, аднак мошчы засталіся непашкоджанымі.

У цяжкія для праваслаўных жыхароў Беласточчыны гады мошчы святога мучаніка Гаўрыіла былі перавезены ў Слуцкі Свята-Троіцкі манастыр. Пасля яны пераносіліся ў Мінск і ў Гродна. Цяпер захоўваюцца ў Беластоку (Польшча), у кафедральным саборы святіцеля Мікалая.

Настаўнік. Вялікі дзякуй усім за змястоўныя паведамленні. Вось і закончылася падарожжа па святынях Гродзеншчыны. Мне вельмі хочацца, каб вы з цягам часу пабывалі ва ўсіх храмах Гродзеншчыны, пакланіліся цудадзейным іконам. А для гэтага давайце ўспомнім правілы наведвання храма.

1.Царкву наведваюць у святочным адзенні.

2.Уваходзячы ў храм, трэба найперш перахрысціцца.

3.Сустракаючы свяшчэнніка, патрэбна прывітаць яго згодна духоўнаму сану.

4.Мужчыны ўваходзяць у храм без галаўнога ўбора, а жанчыны з пакрытай галавой.

5.Прыходзіць у царкву патрэбна да пачатку літургіі.

6.Трэба захоўваць цішыню, каб не парушыць малітвенную атмасферу ў храме.

7.Не прыносіць свечкі з сабой.

8. Не трымаць рукі ў кішэнях, за спінай, не скрыжоўваць на грудзях.

9.Погляд веруючага павінен быць накіраваны да алтара.

10.Выходзячы з храма, патрэбна павярнуцца да алтара і перахрысціцца.

Настаўнік. Вялікі дзякуй за працу на ўроку. Вы пераканаліся ў тым, што наша гродзенская зямля славіцца не толькі сваімі прыроднымі і культурнымі багаццямі. Ёсць і свае святыні, пакланіцца якім штогод прыязджаюць тысячы паломнікаў з розных краін. Камусьці можа здацца незразумелым і дзіўным тое, што застаўляе людзей адпраўляцца ў далёкі шлях, часта жыць у не самых камфортных умовах. Я лічу, што мы разам на ўроку ажыццявілі завочнае паломніцтва па святых месцах Гродзеншчыны.

Рэфлексія.

Што асабліва вас зацікавіла?

Аб чым новым вы даведаліся?

Вашы пажаданні.

Настаўнік. Паважаныя вучні! Я вам раю прачытаць кнігу Л.Я.Кулажанкі “Праваслаўныя святыні на Беларусі”, дзе прадстаўлены найбольш значныя аб’екты духоўнай спадчыны – праваслаўныя храмы, манастыры, шанаваныя іконы.

Спіс выкарыстаных крыніц:

1. Кулажанка, Л.Я. Праваслаўныя святыні на Беларусі: дапам. для настаўнікаў гісторыі і выкладчыкаў курса рэлігіязнаўства / Л.Я.Кулажанка. - Мн., Бел. навука, 2005. - 244 с.

ПРИЛОЖЕНИЕ 5

Завочная экскурсія па праваслаўных святынях – храмах Брэстчыны

Канспект занятка па адукацыйнай вобласці “Асновы праваслаўнай культуры”

для 11 класа

Урбановіч Зоя Аляксандраўна, настаўнік беларускай мовы і літаратуры першай катэгорыі дзяржаўнай установы адукацыі “Вучэбна-педагагічны комплекс Дабравольскі дзіцячы сад-сярэдняя школа” Свіслацкага раёна Гродзенскай вобласці, педагог, які уддзельнічае у рэалізацыі

інавацыйнага праекта “Укараненне мадэлі маральнага развіцця навучэнцаў у сучаснай адукацыйнай прасторы на праваслаўных традыцыях і каштоўнасцях беларускага народа з улікам рэгіянальнага сацыякультурнага кластара”.

Мэта: фарміраванне ўяўленняў у школьнікаў пра асноўныя прынцыпы хрысціянства, адлюстраваных у помніках дойлідства;

Задачы:

- пазнаёміць **з** з вонкавым і ўнутраным абліччам праваслаўных храмаў, з сімволікай, з выглядамі і тыпамі храмаў;
- вызначыць ролю праваслаўных храмаў у жыцці хрысціян, духоўнае і культурнае значэнне храма;
- пашырыць веды пра храмавую праваслаўную культуру Беларусі.

Народ памірае, калі становіцца насельніцтвам, калі забывае сваю гісторыю, культуру.

Хай жа кожнае новае пакаленне, агледзеўшы родную зямлю, зразумее,
што нарадзілася яно не ў чыстым полі,
а там, дзе праліты кроў і пот, талент мільёнаў сыноў нашых.

Р. Абрамаў

Ход урока

І.Уступнае слова настаўніка (арганізацыйны момант).

- Добры дзень, дарагія вучні. Сёння мы з вамі адправімся ў падарожжа па Брэстчыне з мэтай даведацца пра тое, што займала галоўнае месца ў жыцці хрысціян. А для гэтага здзейснім завочную экскурсію па праваслаўных храмах Брэсцкай вобласці. Гэта і ёсць тэма ўрока.

Вельмі хочацца, каб кожны з вас задумаўся сёння над пытаннем пра тое, ці беражэм мы спадчыну сваіх продкаў, ці захоўваем мы іх традыцыі. А што мы пакінем сваім нашчадкам, бо і наш час калі-небудзь стане гісторыяй?

II.Праца па тэме ўрока

1.Актуалізацыя раней набытых ведаў

Настаўнік.

Хрысціянства з'яўляецца на Русі асноўнай традыцыйнай рэлігіяй. Хрысціянская праваслаўная культура адлюстроўвае ўтрыманне жыцця хрысціяніна: імкненне выратаваць сваю несмяротную душу для жыцця з Богам. Першапачаткова хрысціяне імкнуліся не парушаць запаведзі Божыя, вучыўся пераадольваць запал, набываць дабрадзейнасці, выяўлялі ўмеранасць і цнота. Гэта агульны шлях хрысціян.

Але існуе шлях дасканалага прытрымлівання ўсім запаведзям Хрыста. Гэта манаскі шлях. Манах - гэта чалавек, для якога служэнне Богу з'яўлялася галоўнай задачай жыцця. Прыняцце манаства змяняла жыццё чалавека і прыраўноўвалася да другога нараджэння, таму манах атрымліваў новае імя.
Манахі арганізоўваліся ў адмысловыя абшчыны: манастыры. У іх яны жылі ў адпаведнасці з адмысловымі нормамі і правіламі: статутам.

На Русі манастыры з'явіліся пасля Вадохрышча ў 988 году святым роўнаапостальным князем Уладзімірам. Родапачынальнікам манаскага жыцця на Русі з'яўляецца вялебны Антоній (заснавальнік Кіева-Пячэрскай лаўры).

Служачы Айчыне, манахі неслі на Русь асвету (напрыклад, Кірыла і Мяфодзій).

Такім чынам, манастыры адыгрывалі велізарнае значэнне ў фарміраванні духоўна-маральных каштоўнасцяў людзей, якія насяляюць Русь, з'яўляліся цэнтрам праваслаўнай культуры нашай Айчыны і былі апорай дзяржавы.

Настаўнік. Вашай увазе паведамленне вучня “З гісторыі хрысціянства на Брэстчыне”.

Вучань. *Старажытны Брэст (летапіснае Бёрасце ці Бярэсце) згадваецца ўпершыню манахам Кіева-Пячорскага манастыра Нестарам у «Аповесці мінулых гадоў» пад 1019 г. Калі ўцякаў з поля бою вялікі князь кіеўскі Святаполк, то «... напаў на яго бес, і расслабіліся косці яго, і не мог ён сядзець на кані, і насілі яго ў насілках. І прынеслі яго да горада Берасця...»*

Пра заснаванне горада ў раннехрысціянскія часы сведчаць народныя паданні. Напрыклад, ехаў аднойчы набожны купец па багністай мясцовасці пры ўпадзенні р. Мухавец у Буг і праваліўся ў багну. Узмаліўшыся да Госпада аб уратаванні, ён паабяцаў паставіць тут жа на востраве царкву. Праз нейкі час купец выканаў дадзенае слова, пабудаваў храм у гонар святіцеля Мікалая. Вакол яго ўзнікла паселішча, якое і атрымала назву Бярэсце.

У 11 ст., магчыма, былі заснаваны і першыя храмы. Усе яны, як і сам горад, былі з дрэва і згарэлі ў час татарскага нашэсця 1241 г. Горад нанава быў адбудаваны пры валынскім князі Уладзіміры Васількавічы. Пісьмовыя звесткі пра берасцейскія храмы адносяцца да канца 12 — пачатку 13 ст

У 14—15 стст. Берасцейская зямля была ў складзе ВКЛ. Вядома, што вялікі князь Вітаўт, атрымаўшы ад Ягайлы Бярэсце і Гародню, насельніцтва якіх было праваслаўным, сам прыняў хрысціянства ўсходняга абраду. Галоўным храмам Бярэсця быў кафедральны сабор у імя святіцеля Мікалая са старажытнай цудатворнай іконай гэтага вельмі шанаванага ў Беларусі святога. Велічны мураваны храм заснавала жонка князя Вітаўта Ганна Святаславаўна. Размяшчаўся ён на месцы цэнтральнага вострава сучаснай крэпасці.

2.Суразмоўніцтва з вучнямі на аснове раней набытых ведаў

Настаўнік. Жыццё праваслаўных хрысціян было цесна злучана з жыццём храма.

Пытанне:

- А што такое храм? (Адказы вучняў).

Храм - гэты будынак для набажэнства, царква. Яго яшчэ называюць манастыр ці мясціна.

Храм злучае свет зямны і Нябесны. Ва ўпрыгожванні храмаў праваслаўныя майстры выказалі гэта пры дапамозе фарбаў, малюнкаў. Шматлікае ў храме распавядае пра веру. Для таго каб зразумець убачанае, трэба ведаць мову знакаў.

- Такім чынам, у храм людзі прыходзяць для зносін з Богам.

Пытанне:

- Як жа можна мець зносіны з Ім? Як завецца такая гутарка? (*Адказ: малітва*).

Малітва - самая галоўная справа жыцця хрысціян. У Евангеллі сказана, што сам Хрыстос вучыў, як след звяртацца да Бога, менавіта, праз малітву.

Пытанне. У чым духоўнае значэнне храма?

Храм - гэта месца, прысвечанае Богу, таму яго называюць домам Божым. Туды прыходзяць маліцца, каб у малітвах дзякаваць і славіць Яго, служыць Яму.

Але царквой (храмам) завуць не толькі будынак, а адзінства ўсіх, хто верыць у Хрыста. На версе Храма размешчаны залаты купал з крыжом. Ён як царскі вянок. Царква, якая складаецца з вернікаў, увенчвае сам Ісус Хрыстос. Ён частка Царквы. Царкву складаюць не толькі людзі, але і святыя анёлы.

Пытанне. У чым культурнае значэнне храма?

Праваслаўныя храмы хораша ўпрыгожаны і знадворку, і ўсярэдзіне. Храм распавядае пра падзеі Святой гісторыі, пра тое, чым жылі і жывуць хрысціяне ў глыбіні свайго сэрца, у што яны вераць, на што спадзяюцца і што любяць. Прыгажосць храмаў - гэта адлюстраванне любові хрысціян да Бога. Для іх храм - святыня.

Пытанне: Кім і як узводзіліся храмы? *(Адказ: дойлідамі, гэта значыць архітэктарамі; будаўнікамі, мастакамі).*

3.Завочная экскурсія

Настаўнік. Нас сустракаюць праваслаўныя святыні Брэстчыны. Слова нашым экскурсаводам.

Экскурсавод 1.

Аляксандра-Неўскі сабор

Фота 1. Аляксандра-Неўскі сабор. г.Кобрын

Аляксандра-Неўскі сабор — кафедральны сабор Рускай праваслаўнай царквы ў Кобрыне. Адносіцца да Кобрынскага благачыння Брэсцкай і Кобрынскай епархіі. Узведзены ў 1864-1868 гадах - у знак адмены прыгоннага права на месцы брацкай магілы рускіх салдат, загінуўшых падчас Кобрынскага бою 15 ліпеня 1812 года. На саборы ўсталявана мемарыяльная дошка: «...у гонар перамогі рускіх войскаў 1812 года». Уваходзіць у спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў Беларусі.

У савецкія гады храм быў зачынены. Вернуты праваслаўнай абшчыне ў 1989 годзе, нанова асвячоны 12 верасня 1990 года. З гэтага моманту богаслужэнні ў саборы не спыняюцца. У 1996 г. пры царкве была адкрыта нядзельная школа.

Аляксандра-Неўскі сабор знаходзіцца на вуліцы Леніна, побач з ракой Мухавец. Каля сабора размешчаны манумент у гонар перамогі рускіх войскаў у бітве пад Кобрынам у 1812 годзе.

Сабор з'яўляецца помнікам архітэктуры позняга класіцызму з элементамі рэтраспектыўнага рускага накірунку.

Экскурсавод 2.

Свята-Петра-Паўлаўская царква

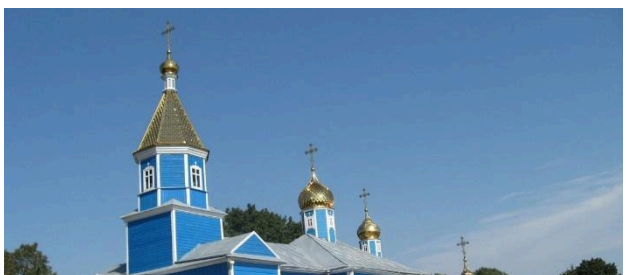

Свята-Петра-Паўлаўская царква, адзін з самых старажытных храмаў

Кобрына, упамінаецца ў 1465 г., знаходзілася на паўднёвай ускраіне Рынкавага пляцу. Адзначана ў «люстрацыі» 1563 г. каралеўскага рэвізора Дзмітрыя Сапегі і на плане горада 1798 г. У 1797 і ў 1800 гг. у Кобрыне жыў А.В. Суворaў, які часта хадзіў у царкву. З 1847 г. святаром тут быў царкоўны дзеяч, гісторык А.М. Кульчыцкі. З-за аварыйнага стану і небяспекі разбурэння ў 1857 г. царква была закрыта. У 1862 г. перабудавана паводле праекта архітэктурнага памочніка Вендэнбаўма і ў 1913 г. перанесена на могілкі (вуліца Першамайская). Пасля закрыцця ў 60-я гады трох праваслаўных храмаў горада Пятра-Паўлаўская царква заставалася адзінай, уцалелай у ходзе барацьбы з рэлігіяй.

Фота2.Свята-Петра-Паўлаўская царква. г.Кобрын.

Царква вырашана 4-часткавай кампазіцыяй, якую складаюць асноўны кубічны зруб, завершаны пакатым шатром з цыбулепадобным купалком, апсіда, бабінец і прытвор, над якім размешчана 2-ярусная шатровая званіца. Гарызантальна ашаляваныя сцены прарэзаны прамавугольнымі вокнамі. У інтэр'еры апсіда вылучана драўляным разным іканастасам, царскія вароты якога выкананы на матыў спляценняў вінаграднай лазы вакол абразоў.

Каля царквы пастаўлены надмагільны помнік Аляксандру Міцкевічу (1801—1871) — малодшаму брату паэта Адама Міцкевіча, прафесару права Харкаўскага універсітэта, уладальніку кобрынскага маёнтка з сярэдзіны XIX ст. Помнік уяўляе сабой вертыкальную кампазіцыю з фігурай анёла з крыжам, абвітым кляновай галінкай.

Царква з'яўляецца помнікам традыцыйнага драўлянага дойлідства.

Экскурсавод 3.

Спаса-Праабражэ́нскі манасты́р у Хме́леве, Хме́леўскі манасты́р

Мужчынскі манастыр у вёсцы Хмелева Жабінскаўскага раёна Брэсцкай вобласці. На заходняй ускраіне вёскі, каля могілак. Пабудаваны ў 1771 —

1774 гг. з дрэва, перабудоўваўся ў 1860-я гг., адрамантаваны ў 1985 г. У XIX ст. перад царквой адасоблена пастаўлена драўляная двух'ярусная званіца каркаснай канструкцыі. Па пастанове Сінода Беларускага Экзархата 2. З 2000 г. пры царкве створана Спаса-Праабражэнская мужчынская пустынь.

Помнік народнага дойлідства з рысамі стылю барока. Мае цэнтрычна-крыжовую аб'ёмна-прасторавую кампазіцыю з пяціграннай апсідай і бакавымі рызніцамі. Сяродкрыжжа вальмавых бляшаных дахаў завершана фігурнай барочнай вежай з макаўкай. Да галоўнага фасада дабудаваны нізкі шырокі прытвор з лесвічным каскадам. Вертыкальна ашаляваныя фасады члянёны прамавугольнымі і стральчатымі аконнымі праёмамі і бусамі-сцяжкамі ў прасценках, па вуглах дэкарыраваны руставанымі лапаткамі. Храм узняты на высокі падмурак.

У інтэр'еры 2 калоны падтрымліваюць бэлькі прасветаў бакавых прыдзелаў, над уваходам хоры. Драўляны іканастас, створаны ў 1830-я гг., вылучае апсіду. Абразы 18 — 19 ст. : «Маці Божая Чэнстахоўская», «Архідыякан Сцяфан», «Феадосій Чарнігаўскі» У 1889 г. ў асноўны кіот быў памешчаны абраз «Маці Божая», набыты прыхаджанамі ў гонар выратавання імператара Аляксандра II ад забойства ў 1888 г.

У манастыры захоўваецца Спіс міратачывай Чанстахоўскай іконы Божай Маці. Паводле падання Чанстахоўская ікона адносіцца да ліку тых сямідзесяці ікон, якія былі напісаны апосталам Лукой.

Экскурсавод 4.

Свята-Мікалаеўская брацкая царква

.

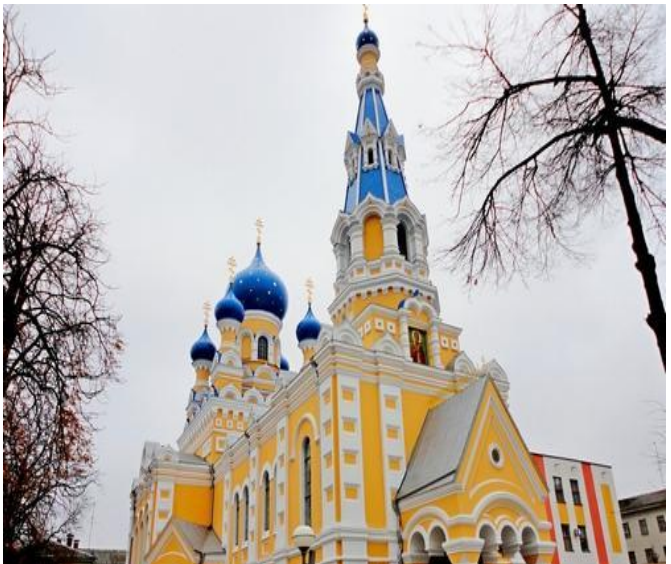

Царква пабудавана ў 1904-06 гадах з цэглы на месцы мураванага кафедральнага Мікалаеўскага сабора, у якім у 1596 годзе была прынята Берасцейская унія.

Праект, верагодна, створаны гродзенскім губернскім архітэктарам І.К.Плотнікавым; у 1895-96 гадах разглядаўся губернатарствам. Будаўніцтва вялося на ахвяраванні маракоў і афіцэраў — удзельнікаў руска-японскай вайны, якія лічылі Свяціцеля Мікалая сваім заступнікам, і на сродкі брацтва ў гонар Свяціцеля Мікалая і Афанасія, прападобнага ігумена Брэсцкага.

ая царква.

Пасля Вялікай Айчыннай вайны да 1991 года ў будынку размяшчалася сховішча Дзяржаўнага архіва Брэсцкай вобласці. Царква адноўлена ў 1996 годзе на ахвяраванні прыхаджан і гарадскіх прадпрыемстваў.

Фота 5. Свята-Мікалаеўская брацкая царква.г.Брэст

Крыжова-купальны храм вырашаны ў руска-візантыйскім стылі з элементамі маскоўскага царкоўнага дойлідства XVII стагоддзя. У падоўжана-восевай аб'ёмна-прасторавай кампазіцыі дамінуе 8-гранная званіца з адкрытым верхнім ярусам-звонам, завершаным высокім шатром з макаўкай. Званіца аб'яднана з цэнтральным 2-ярусным аб'ёмам працяглай трапезнай, падзеленай радамі арачных аконных праёмаў на 2 ярусы. Кубападобны аб'ём сяродкрыжжа завершаны маляўнічым 5-купаллем. З усходняга боку да цэнтральнага аб'ёму далучаецца 5-гранная апсіда з бакавымі рызніцамі. Галоўны ўваход падкрэслены манументальнай паперцю ў выглядзе 3-пралётных вісячых аркатур і з высокім 2-гранным шчытом на магутных слупах. Аналагічна, але ў меншым маштабе, вырашаны вуглавыя ўваходы цэнтральнага аб'ёму.

Рознавялікія арачныя аконныя праёмы аформлены плоскаснымі ліштвамі, філёнгамі. У дэкоры выкарыстаны формы старажытнарускага дойлідства: какошнікі, кілепадобныя аркі, філёнгавыя лапаткі, квадратныя разеткі, бочкападобныя фігурныя калонкі, зубчастыя фрызы.

У інтэр'еры скляпенні пакрыты роспісам. Апсіда вылучана 3-ярусным драўляным іканастасам. У храме захоўваюцца абраз Міколы Цудатворцы (у алтары), мошчы велікамучаніка Афанасія Філіповіча. Сярод культавых рэліктаў — частка дрэва Крыжа Жыватворнага Гасподня, на якім быў распяты Ісус, мошчаў Свяціцеля і Цудатворцы Чарнігаўскага Феадосія і інш. Асабліва шануецца Святое Укрыжаванне з часткай каменю з Галгофы.

Экскурсавод 5.

Пінскі жаночы манастыр у імя святой Варвары.

Паводле вуснага падання, час заснавання манастыра адносіцца да перыяду хрысціянізацыі нашых земляў. У пісьмовых крыніцах згадваецца ўпершыню ў 1520 г., калі пінскі князь Фёдар Яраславіч з жонкай Аленай з роду Алель- кавічаў адпісалі манастыру вёскі Высокае, Угольцы, Дубой, Ласіцк, Асобавічы і двор Піскалаўшчыну. Манастырскія будынкі ўзведзены іх фундацыяй у 1521 г.

Знаходзіўся ў цэнтры горада каля царквы ў гонар Нараджэння Багародзіцы, на захад ад пінскага замка. Манастырскі храм і ўсе пабудовы былі драўляныя. Згодна з вопісам 1595 г., манастырскі комплекс уключаў Варварынскі храм, жылы корпус, домік ігуменні, пякарню, браму-званіцу. У 16—18 стст. ігуменні паходзілі з вядо- мых родаў Рцішчавых, Валовічаў, Велятыцкіх, Войнаў, Ордаў, Пачапаўскіх, Сапегаў, Трызнаў, Шырмаў. У 1595 г. пры ігуменні Еўфрасінні Трызнянцы пабудаваны новы манастырскі храм у імя святой Варвары. У 1591 г. пры манастыры было заснавана вучылішча для дзяцей з дваранскіх і святарскіх сем'яў. У 1633 г. манастыр па распараджэнні караля і уніяцкага епіскапа перададзены уніяцкаму ордэну базыльян. У пачатку 19 ст. манастыру належалі 32 валокі зямлі і 72 душы, 23 пляцы ў Пінску і Слуцку. У 1839 г. вернуты ў праваслаўе. У той час у манастыры жыло 14 насельніц, ён меў 147 дзесяцін зямлі і 100 сялян.

Прадметамі асаблівага пакланення вернікаў былі ікона вялікамучаніцы Варвары і часцінка яе мошчаў у пазалочаным каўчэгу. Пры манастыры працавала вучылішча для навучання чытанню, пісьму і рукадзеллю для дзяўчат дваранак і дочак святароў. Бібліятэка налічвала нс калькі сот тамоў кніг пераважна духоўнага зместу, сярод якіх былі рукапісныя і старадрукаваныя.

У 1857 г. манастыр пераведзены з уласных старых драўляных будынкаў у памяшканні былога кляштарл бернардзінцаў, а бернардзінскі касцёл пераасвячоны ў Варварынскую царкву. У 1864 г. царква была перабуда вана, над ёй узведзены купал. Але манастыр тут праіснаваў нядоўга. У 1874 г. 5 манахінь і 4 паслушніцы пераведзены ў Мінск, а царква святой Варвары стала прыходскім храмам. У манастырскіх будынках былі размешчаны спачатку гарадская турма, а потым шпіталь.

Жаночы манастыр у Пінску адноўлены ў 1993 г. Пры ім дзейнічае нядзельная школа для дзяцей і дарослых. Варварынская царква — галоўны кафедральны сабор Пінскай епархіі, у ім знаходзіцца цудадзейная ікона Божай Маці Адзігітрыі Іерусалімскай (16 ст.).

Экскурсавод 6.

Свята-Мікалаеўская царква

У 1550 г. тут была пабудавана першая Троіцкая царква, а пры ёй заснаваны праваслаўны манастыр. У 1713 г. царква пераведзена ў унію, пры ёй браты Кржэўцы заснавалі уніяцкі базыльянскі манастыр. У 1828 г. манастыр быў закрыты, а Троіцкая царква стала прыхадскою. У 1867 г. на гэтым месцы на казённыя сродкі была пабудавана новая драўляная царква. Сёння тут дзейнічае прыходская царква свяціцеля Мікалая.

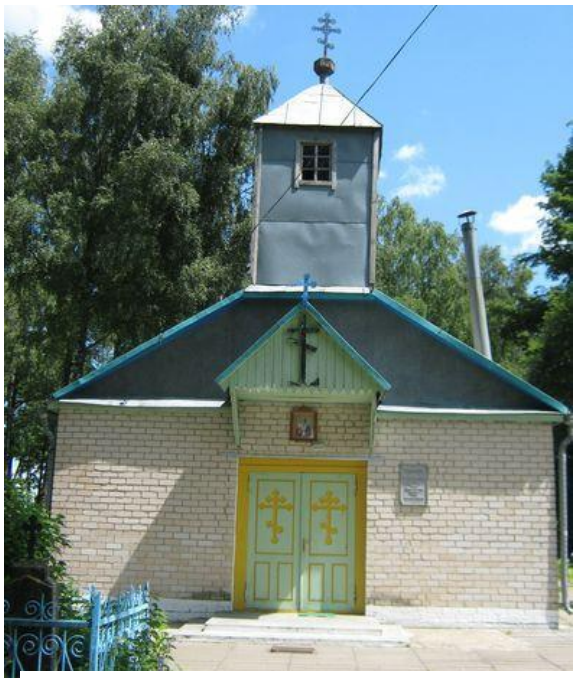

Фота 6. Прыходская царква свяціцеля Мікалая

г

Знаходзілася ў в. Дарава Ляхавіцкага раёна Брэсцкай вобласці.

Першае апісанне драўлянай Свята-Мікалаеўскай царквы ў вёсцы Дарава маецца ў дакументах Візітаў уніяцкіх цэркваў Мінскага і Навагрудскага сабораў 1680—1682 гг., што захоўваюцца ў Нацыянальным гістарычным архіве Беларусі.

Пасля закрыцця ў 1828 г. Свята-Троіцкага мужчынскага манастыра, манастырская Свята-Троіцкая царква стала прыхадскою, а царква Свяціцеля Мікалая Цудатворца пераўтварылася ў прыпісную могілкавую. Пасля на яе месцы з дрэва была збудаваная капліца,

У 1915 г., пад час Першай сусветнай вайны, прыхадскі Свята-Троіцкі храм цалкам згарэў. Некранутай засталася Свята-Мікалаеўская капліца, перабудаваная ў 1922 святаром Лапацінскім у могілкавую **царкву. У канцы XX ст.** капліца была абкладзена сілікатнай цэглай.

Помнік народнага дойлідства. Вырашана прамавугольным у плане аб'ёмам пад 2-схільным дахам, франтон якога завершаны 4-граннай шатровай званіцай, вальмавы дах.

Экскурсавод 7.

Свята-Сімяонаўскі кафедральны сабор у Брэсце

Згадванне пра кафедральную царкву і манастыр адносіцца да XIV ст. Тут былі пахаваныя мошчы прападобнага ігумена Афанасія Філіповіча (захоўваліся да 1915 г.).

У 1846 годзе быў зацверджаны першы праект будаўніцтва храма. Пасля ён быў значна спрошчаны, паколькі на таргах да падраду на будаўніцтва храма не знайшлося пакупнікоў, у сувязі з гэтым было вырашана весці работы гаспадарчым спосабам у межах вылучанай урадам сумы.

едральны

Новы праект, згодна з дакладам генерал-ад'ютанта графа Клейнміхеля, зацвердзілі 15 красавіка 1854 года. Жалезныя рашоткі і парэнчы былі зроблены на фабрыцы ў Варшаве.

Сабор пабудаваны ў 1865-68 гадах з цэглы паводле праекта брэсцкага гарадскога архітэктара В. Палікарпава. Сабор асвяціў брэсцкі епіскап Ігнацій. Першапачатковы выгляд сабора вядомы па акварэлі 1869 года Напалеона Орды.

У 1886 годзе капітальна адрамантаваны пад наглядам акадэміка архітэктуры У. І. Чагіна.

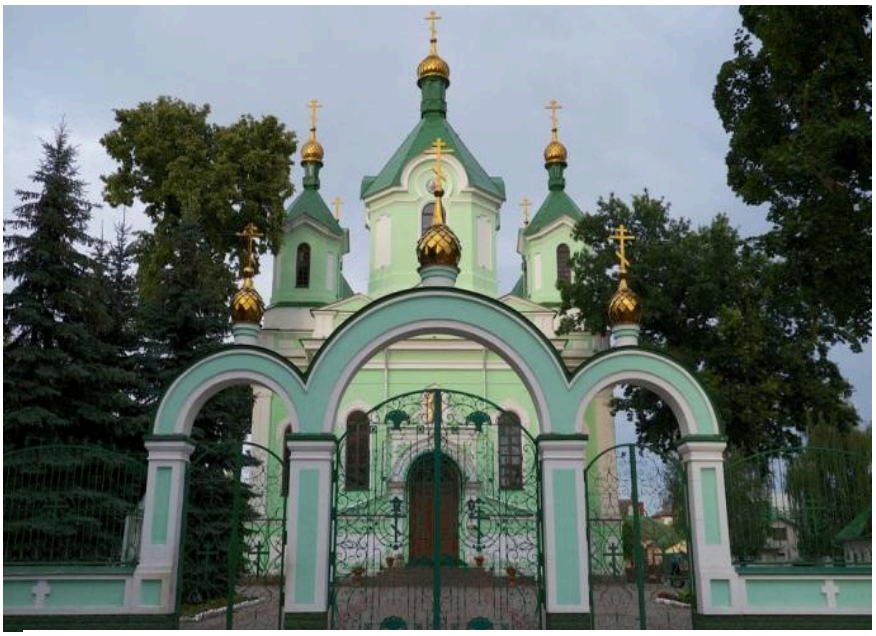

Фота 8.Свята-Сімеонаўскі кафедральны сабор, г.Брэст.

У савецкія часы забыты. У 1988 годзе адрэстаўраваны. Сабор ніколі не зачыняўся, быў адзінай дзеючай царквой у Брэсце усяго савецкага перыяду. У сярэдзіне верасня 1995 года храм наведаў патрыярх Маскоўскі і ўсяе Русі Аляксій II. 18 жніўня 1998 года ў саборы мітрапаліт Мінскі і Слуцкі Філарэта свяціў копію крыжа Ефрасінні Полацкай аўтарства брэсцкага майстра М. П. Кузьміча.

Помнік архітэктуры руска-візантыйскага стылю.

Кампазіцыя храма з'яўляецца цэнтрычнай крыжападобнай у плане. Магутны кубападобны аб'ём сабора, квадратны ў плане і пастаўлены з вузкім прытворам і паўкруглай апсідай на высокі філёнгавы цокаль, які быў абліцаваны ружовым гранітам, завершаны 5-купаллем, пакрытым у 1997 годзе сусальным золатам. Пры гэтым у цэнтры апошняга дамінуе магутны васьмігранны барабан, таксама прысутнічаюць чатыры вуглавыя вежы, якія завяршаюць намёты.

Сярод ікон сабора вылучаюцца «Аплакванне Хрыста» (аўтар Л. Грушэўскі, 1800), «Мроя святых Кірыка і Уліты» і «Мроя святой Людмілы» (абодва 1-й чвэрці XIX стагоддзя).

Экскурсавод 8.

Свята-Нікіцкая царква

На беларускім Палессі захаваліся ўнікальныя драўляныя цэрквы XVI-XVII стагоддзяў з асаблівай архітэктурай і незвычайнымі крыжамі – сярод іх няма і двух аднолькавых.

Самы старажытны захаваны драўляны храм Беларусі - Свята-Нікіцкая царква, пабудаваная ў 1502 годзе ў вёсцы Здзітава Жабінкаўскага раёна.

аваная ў

III.Падвядзенне вынікаў урока

- Падарожнічаючы, мы ўбачылі шмат храмаў і заўважылі, што яны выглядаюць па-рознаму. А як вы думаеце, чаму? (Гэта залежыць ад шматлікіх фактараў: час будаўніцтва і стыль, даніна модзе, асабістыя ўяўленні архітэктара, матэрыял).

Пытанні:

- Куды мы здзейснілі экскурсію?

-Што пазналі новага? Якія адкрыцці для сябе зрабілі?

- З якіх частак складаюцца храмы?

-Якімі яны могуць быць па форме? Па колькасці купалаў?

- У чым адрозненне храмаў ад манастыроў?

- Якое значэнне мелі і маюць праваслаўныя храмы для хрысціян?

Вось і падыходзіць да канца сённяшні ўрок. Я спадзяюся, што ён пакінуў у душы кожнага з вас добры след, прымусіў задумацца над словамі эпіграфа да ўроку. Зварот да эпіграфа.

Вы, напэўна, заўважылі, што ў храмах, з якімі мы пазнаёміліся, няма нічога лішняга, усё знаходзіцца ў строгім парадку, мае свой сімвалічны сэнс і служыць адной мэты - выратаванню душы чалавека. Таму чалавек сваю душу таксама павінен вызваліць ад усяго лішняга, непатрэбнага, усяго таго, што перашкаджае добрым намерам і ўчынкам. У душы чалавека таксама павінна быць усё ў строгім парадку. Адгэтуль сярод праваслаўных хрысціян існуе выраз "храм душы". Я жадаю вам, каб і вы пачалі будаваць храм у сваёй душы, пазбаўляючыся ад усяго негатыўнага і памнажаючы дабро і каханне.

IV.Рэфлексія.

Давайце сваё стаўленне да ўроку выкажам з дапамогай сінквейна.

Ключавое слова СВЯТЫЯ МЕСЦЫ. Прыступаем да працы.

А яшчэ можна зрабіць выснову, што кожны храм мае сваю гісторыю, сваю таямніцу ці загадку. Усе яны з'яўляюцца не толькі помнікамі архітэктуры, але і помнікамі чалавечай душы. Мы павінны берагчы і захоўваць тое, што маем. Мы павінны зрабіць так, каб здабытак нашай зямлі бачылі і ведалі нашы дзеці, унукі, праўнукі.

І завяршыць наш занятак мне хочацца словамі Архібіскупа ІСІДАРА

"Справамі добрымі паслужым блізкім сваім, працамі сумленнымі складзем дабрабыт бацькавага краю, светам і каханнем кроім любы настрой, разлад ці варожасць, у вучобе, у крузе сям'і. Станем берагчы самы каштоўны наш здабытак - Святую веру Праваслаўную”.

Мы, маладыя, павінны працягнуць традыцыі свайго роду, нашага краю, нашага народа. Эстафета пакаленняў пераходзіць да нас, зараз мы за ўсё ў адказе.

Перш чым развітацца, я жадаю падзякаваць вам, дзеці, за працу, гасцям падарыць на памяць невялікія сувеніры.

Да новых сустрэч!

Спіс выкарыстаных крыніц:

1.Кулажанка, Л.Я. Праваслаўныя святыні на Беларусі: дапам. для настаўнікаў гісторыі і выкладчыкаў курса рэлігіязнаўства / Л.Я.Кулажанка. - Мн., Бел. навука, 2005. - 244 с.

ПРИЛОЖЕНИЕ 5

«ПРАВАСЛАЎНЫЯ ХРАМЫ СВІСЛАЦКАЙ ЗЯМЛІ»

Справаздача аб веласіпедны турыстычным паходзе

Вучні 9 - 11 класаў, кіраўнікі: Амельчанка Ірына Пятроўна настаўнік хіміі і біялогіі першай катэгорыі, кіраўнік школьнага музея, Трушко Дзмітрый Іванавіч, настаўнік фізічнай культуры вышэйшай катэгорыі дзяржаўнай установы адукацыі “Вучэбна-педагагічны комплекс Дабравольскі дзіцячы сад-сярэдняя школа” Свіслацкага раёна Гродзенскай вобласці, педагогі, якія удзельнічаюць у рэалізацыі інавацыйнага праекта “Укараненне е мадэлі маральнага развіцця навучэнцаў у сучаснай адукацыйнай прасторы на праваслаўных традыцыях і каштоўнасцях беларускага народа з улікам рэгіянальнага сацыякультурнага кластара”.

Маршрут: Дабраволя – Жаркаўшчына – ур. Цемлева – Войтаў Мост – Новы Двор – Поразава – Сакольнікі – Лашэвічы – Вердамічы – Манчыцы – пас. Астроўскі – Ханчыцы – Свіслач – Ятвеск – Дабраволя

Мэты і задачы пахода:

- прапаганда здаровага ладу жыцця;
- ўдасканаленне фізічных і тэхнічных навыка;
- фарміраванне ў навучэнцаў цікавасці да веласіпеднага турызму;
- азнаямленне з прыродай, праваслаўнымі святынямі роднага краю;
- патрыятычнае выхаванне навучэнцаў;

- фарміраванне навыкаў супрацоўніцтва і ўзаемадапамогі з аднагодкамі ў працэсе паходa;
- фарміраванне асноў забеспячэння жыццядзейнасці чалавека ў экстрэмальных умовах.

Характырыстыка турыстычнага паходa:

- актыўная частка маршрута склала 130 км;
- месца правядзення: РБ, Гродзенская вобласць, Свіслацкі раён;
- працягласць: 3 дні (3 дні ходавых, 2 начоўкі);
- пад'езд: няма;
- ад'езд: ад ДУА "ВПК Дабравольскі дзіцячы сад – сярэдняя школа".

Падрыхтоўчая работа

Удзельнікамі паходa з'яўляюцца члены аб'яднанняў па інтарэсах «Веласіпедны турызм» і «Юныя турысты». Большасць удзельнікаў маюць вопыт удзелу ў веласіпедным паходзе. У калектыве ёсць і 5 пачаткоўцаў, якія маюць невялікі вопыт удзелу ў паходах выхаднога дня. З удзельнікамі паходу праведзеныя тэсты па псіхалагічнай сумяшчальнасці, здольнасці пераносіць фізічныя нагрузкі.

Была праведзена наступная праца: выкананы рамонт роварaў, падрыхтаваная карта па маршруце, праведзены сход з бацькамі і вучнямі па ўмовах правядзення паходу, праведзены інструктаж па правілах правядзення паходаў са школьнікамі, вывучаныя правілы правядзення турысцкіх спартыўных паходаў, паўтораны правілы дарожнага руху.

Дзяржаўная ўстанова адукацыі «Вучэбна-педагагічны комплекс Дабравольскі дзіцячы сад – сярэдняя школа» з верасня 2018 года ўключана ў працу па інавацыйнаму праекту «Укараненне е мадэлі маральнага развіцця навучэнцаў у сучаснай адукацыйнай прасторы на праваслаўных традыцыях і каштоўнасцях беларускага народа з улікам рэгіянальнага сацыякультурнага кластара". Удзельнікі велопохода з'яўляюцца ўдзельнікамі інавацыйнай дзейнасці. У рамках дадзенага праекта падчас правядзення паходу

будуць вывучаны архітэктурныя асаблівасці праваслаўных храмаў Свіслачыны, разгледжаны магчымасці адаптацыі распрацаванага маршруту пад групы людзей з рознай ступенню падрыхтаванасці, рознымі фізічнымі асаблівасцямі.

Вынікі паходa:

- праграма паходa выканана цалкам;
- маршрут паходу пройдзены ў адпаведнасці з графікам і захаваннем нормаў бяспекі, прадугледжаных правіламі правядзення паходаў з вучнямі;
- усе ўдзельнікі справіліся з задачамі, пастаўленымі перад групай, пачаткоўцы паспяхова справіліся з умовамі паходу;
- маршрут прыдатны для адаптацыі і можа быць рэкамендаваны групах любой ступені падрыхтоўкі;
- па выніках паходу была складзена прэзентацыя. З мэтай папулярызацыі здаровага ладу жыцця і прыцягненні школьнікаў да актыўнага адпачынку ўдзельнікі групы выступілі на агульнашкольным мерапрыемстве, падрыхтавалі матэрыялы ў школьную газету;
- публікацыя ў школьнай і раённай газеце;
- атрыманыя матэрыялы аб праваслаўных храмах Свіслачыны будуць абагульнены і лягуць у аснову даследчай работы на раённую навукова-практычную канферэнцыю.

Рэкамендацыі:

- рэкамендуем пройдзены маршрут іншым групам. Можна павялічыць колькасць часу на паход да 5-6 дзён;
- можна працягнуць маршрут для першай катэгорыі складанасці, калі рухацца з Поразава на Каревічы, а далей на Вялікую Свянціцу, Вердамічы, з Вердаміч прадоўжыць шлях на Відейкі;
- вельмі шмат зручных і прыгожых месцаў для стаянак і днёвак, у лесе дастаткова дроў для развядзення вогнішча і прыгатавання ежы;
- варта ўлічыць, што ў сваёй большасці маршрут праходзіць па населенай мясцовасці,з аднаго боку, папоўніць запасы прадуктаў не складзе цяжкасцей, з іншага боку, зняцца з маршруту ў асобных месцах будзе

складана, бо транспартнае паведамленне ў аддаленых вёсках нерэгулярнае;

- у цэлым разнастайнасці прыродных ландшафтаў, дзіўная прыгажосць роднай Беларусі пакідаюць незабыўныя ўражанні. У такіх паходах дзеці даведаюцца шмат новага і цікавага, правяраюць сябе і свае веды, атрыманыя падчас падрыхтоўкі.

Характарыстыка штодзённых пераходаў

Ўчастак маршруту: Дабраволя – Жаркаўшчына – урочышча Цемлева – Войтаў Мост – Новы Двор.

Панядзелак (першы дзень паходa).

З раніцы быў невялікі дождж, баяліся, што надвор'е сапсуецца. Але нябесныя сілы былі на нашым баку. Выехалі на маршрут у 10.30 ад Дабравольскага д/с - СШ (Фота 1). Праз 5 км шляху па адкрытай мясцовасці, па грунтовай дарозе ва ўсходнім кірунку праехалі. в. Жаркаўшчыну, дзе наведалі мясцовае лясніцтва. Далей дарога ідзе праз саму Белавежскую пушчу. Прыгажосць! Дарога выдатная, укатанная. Толькі ў асобных месцах пераходзіць у пясчаную. Фатаграфуемся на хаду. Нехта яшчэ пакуль саромеецца (Фота 2). Праехаўшы па лясной дарозе праз 1,5 км у 11.45 пад'ехалі да ўрочышча Цемлева нацыянальнага парку «Белавежская пушча» (Фота 3). Наш шлях ляжаў па ахоўнай тэрыторыі парку. Ехалі павольна, любуючыся навакольнай прыродай і выдатнымі мясцінамі тыповых дубова-грабавых, хваёвых лясоў Белавежскай пушчы. Хутка патрапілі на скрыжаванне. Вельмі прыгожае месца (Фота 4). Праз 10 км каля незвычайнага разгалістага дрэва на ўскраіне лясніцтва ля вёскі Войтаў Мост зрабілі прывал на абед. Трэба памятаць аб тым, што распальваць вогнішчы на тэрыторыі пушчы катэгарычна забаронена ў любую пару года. У 13.45 працягнулі шлях у паўднёвым кірунку. Амаль адразу за Войтавым Мастом стаіць незвычайная лясная альтанка. Двухпавярховая! Паглядзець на тварэння рук людзей падцягнуліся ўсё! Дзяўчынкі выказалі здагадку, што там, напэўна, жыве сучасная Баба Яга! (Фота 5) Бо нават труба ёсць у альтанкі. Дарэчы, нас пачаставалі гарбатай з травы. Выдатна і незвычайна. Але некаторыя пабаяліся

піць. Напэўна, баяліся, што чай загавораны. Пасмяяліся, адпачылі і рушылі далей. Дарога пачала віляць то на захад, то на поўдзень і яшчэ 3 км наш шлях ляжаў праз прыгожы лес пушчы.

Спыніцца на начлег мы планавалі каля Новага Двара. Было яшчэ светла, і мы, ведаючы, што недалёка знаходзіцца самае вялікае возера ў Свіслацкім раёне, вырашылі палюбавацца ім(Фота 6). Возера вельмі прыгожае. Мы пад'ехалі да яго з боку лесу. Амаль па ўсім перыметры возера відаць былі абсталяваныя месцы для адпачынку. На супрацьлеглым баку бялела паласа добраўпарадкаванага пляжу. Шкада, што холадна, а то возера так і вабіла выкупацца. Думаем, што летам на беразе гэтага возера можна добра адпачыць. Ды і рыбы тут вельмі шмат.

Потым вярнуліся ў вёску. Сфатаграфаваліся ля сцен Навадворскай царквы. (Фота 7).

Пара шукаць месца для начлегу (Фота 8). Нягледзячы на тое, што позняя восень, мы вырашылі паводзіць сябе як сапраўдныя турысты і начаваць у палатках. Надвор'е нават ноччу плюсавое, так што не замёрзлі. Вечарам сядзелі ля вогнішча, падводзілі вынікі. Паломак ровараў не было, мазалёў таксама, уражанняў куча, добры настрой – ва ўсіх. Значыць, мы добра падрыхтаваліся да паходу. Пройдзена 38 км.

Аўторак (другі дзень паходу)

Участак маршруту: Новы Двор – Поразава – Сакольнікі – Лашэвічы – Вердамічы

Усталі ў 8 раніцы. Падрыхтавалі сабе сняданак. З'елі ўсё-ўсё. Надвор'е выдатнае. Да 10 гадзін схадзілі ў госці ў Навадворскую сярэднюю школу. Натуральна, нам хацелася параўнаць яе з нашай. Мы вырашылі: наша лепш. Пагулялі ў спартзале з мясцовымі вучнямі. На жаль, яны не ведалі аб нашым прыездзе, таму сяброўскай спартыўнай сустрэчы не атрымалася.

Выехалі на трасу каля дванаццаці. Вецер амаль не адчуваецца. Дарога вельмі прыгожая. Да Порозова – 11 км. Спачатку 3 км – адкрытая мясцовасць, потым – лесам (фота 9). Дарога асфальтаваная, прамая.

Да 13 гадзін былі ў Поразава (Фота 10). Потым вырашылі трохі адхіліцца ад маршруту: у 3 км ад Поразава месціцца закінутая сядзіба Багудзенкі. Будынак, старадаўні, вельмі прыгожы. Яно каштавала, каб на яго паглядзелі. Праз паўгадзіны вярнуліся на сваю трасу і працягнулі шлях. За Поразавам зрабілі прывал, падрыхтавалі абед. Дарэчы, нашы дзяўчынкі-кухаркі рыхтуюць вельмі смачна і, галоўнае, хутка. Пасля абеду – у шлях (Фота 11). Дарога да павароту на Сакольнікі вельмі добрая, асфальтаваная. Ехаць адно задавальненне. Сонейка грэе, але распранацца не спяшаемся, бо ветрык на адкрытым прасторы трохі адчуваецца. Гэта не лес...

Праязджаем Сакольнікі і на наступным павароце паварочваем направа, на Лашэвічы. Тут – гравейка, але таксама даволі добрай якасці. Праязджаем Лашэвічы і рухаемся па прамой далей. Усе чакаюць сёння сустрэчы з вердамічскімі спаборнікамі. Спадзяемся на перамогу, не гледзячы ні на што. Да трох гадзін знаходзімся ў Вердамічах. Можна разбіць стаянку і ў лесе. Але мы думаем, што лепш будзе на тэрыторыі школы каля школьнага стадыёна. Месца абрана, усё прыгатавана (Фота 12), пайшлі знаёміцца з мясцовасцю.

Вечарам было шумна, цікава. Мы абыгралі ўсіх сапернікаў. Можам і адпачыць. Пройдзена 46 км

Серада (трэці дзень паходa)

Участак маршруту: Вердамічы – Манчыцы – пас. Астроўскі – Ханчыцы – Свіслач – Ятвеск – Дабраволя

Раніцай усталі бадзёрыя, вясёлыя, задаволеныя. У 9.30 паснедалі і сталі збірацца ў зваротную дарогу. Надвор'е з пераменнай воблачнасцю, крыху падняўся вецер. Правялі апошні профтэхасмотр роварaў, сабралі рэчы – і ў шлях.

У 10.20 мы на трасе. Дарога як і раней – гравейка. Шлях наш ляжыць на Манчыцы, пасёлак Астроўскі (Фота 13), Ханчыцы. Згортваць нікуды не трэба, дарога прамая, адхіліцца ад маршруту нерэальна. З Ханчыц едзем да Несцяровічы. На гэтым участку даволі дрэнная дарога, шмат ям, выбоін. Не ведаем, як тут ездзяць на легкавым аўтамабілі. У Несцяровічах згортваем

налева і рухаемся па паказальніку на Свіслач. Дарога – асфальт, і мы з палёгкай уздыхаем. Лёгка праязджаем 5 км і мы на кальцы каля самай Свіслачы. Едзем праз цэнтр, значыць, згортваем налева. Праязджаем дзеючую царкву (фота 14), які будуецца праваслаўны храм у цэнтры Свіслачы (Фота 15), едзем яшчэ па горадзе каля 2 км і выязджаем на дарогу на Добраволю. Тут дарога вельмі добрая. Але 8 кіламетраў трэба ехаць па адкрытай мясцовасці. Вецер узмацняецца, і нам ехаць не вельмі камфортна, пачынаем трохі расцягвацца. Згортваем за маленькім леском направа і праз 2 км бачым Ятвескую царкву. (Фота 16). Кажуць, тут на мясцовых могілках стаіць купал ад царквы ў Ціхаволі (яе разбурылі ў 1954 годзе). Але нікога з мясцовых па дарозе мы не сустрэлі, а самі хадзіць па могілках у пошуках не вырашыліся. Разгортваемся і вяртаемся на галоўную дарогу. Праязджаем яшчэ 5 км – і мы ў нашага знакамітага знака, які пазначае ўезд на тэрыторыю Белавежскай пушчы.Робім фота на памяць (Фота 17). Яшчэ 5 км і мы – дома.

Задаволеныя, хоць і крыху стомленыя мы вярнуліся дадому. Падвядзенне вынікаў нашай працы па маршруце яшчэ наперадзе. А пакуль – маса прыемных успамінаў і ўражанняў. Нашы пачаткоўцы выдатна справіліся з цяжкасцямі велопохода, збіраюцца ў катэгарыйны паход. Пройдзена 37 км

Рабочая карта пахода

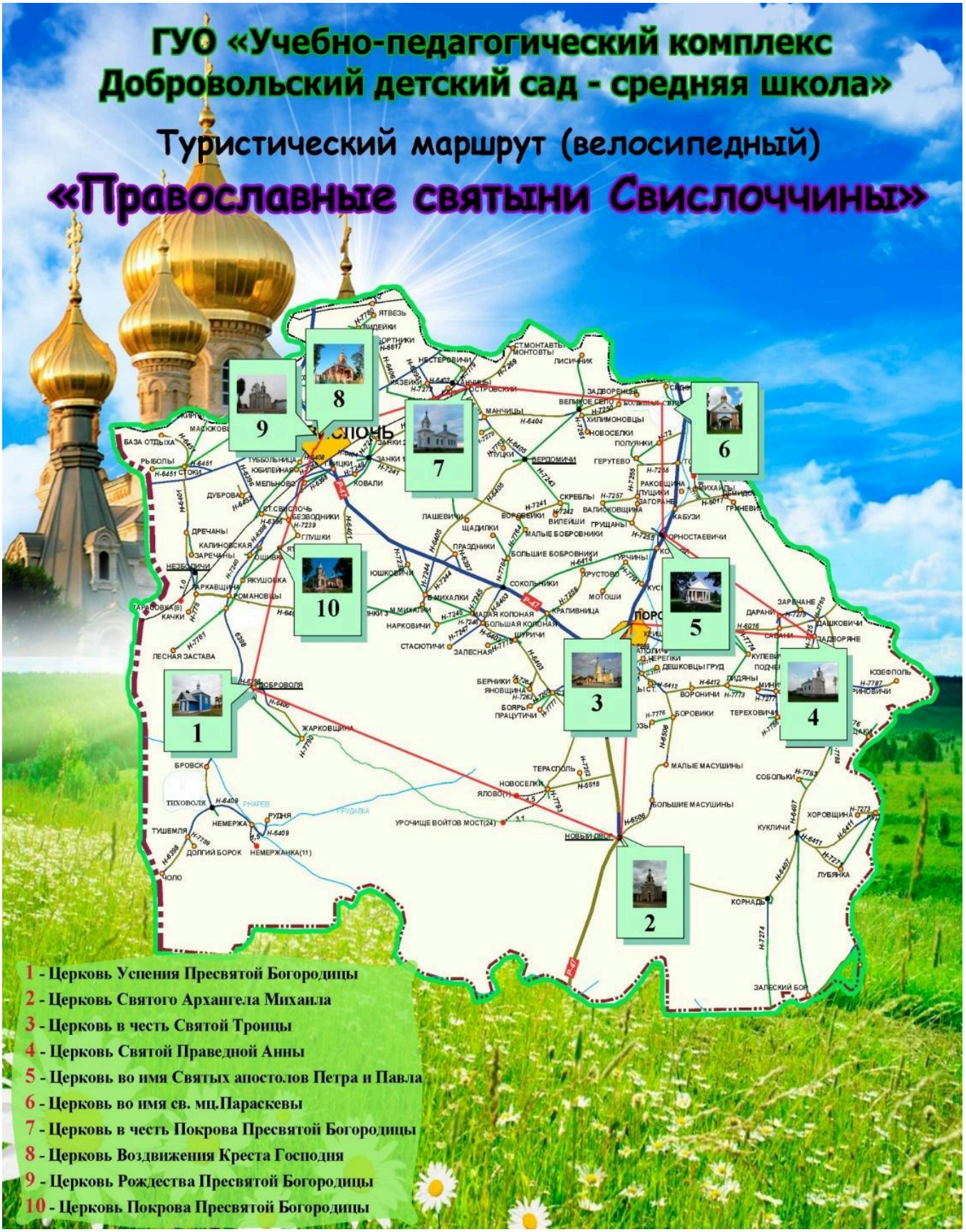

Фотасправаздача

Фота1. Каля дзвярэй школы. Мы гатовы! Фота 2. Ляснымі дарогамі Белавежскай пушчы.

Фота 3. Прыемная пагода. Можна пасакрэтнічаць. Фота 4. На скрыжаванні лясных дарог.

Фота 5. Царства Бабы- Ягі, прыгажосць! Фота 6. На беразе Навадворскага возера!

Фота 7. Царква ў в. Новы Двор

Фота 8. Начлег за в. Новы Двор.

Фота 9. Зноў у шлях. Дарога на аг.Поразава.

Фота 10. Праваслаўны храм у аг.Поразава

Фота 11. Едзем у госці да нашых сапернікаў.

Фота 12. На стаянцы. Вердаміцкая школа.

3 дзень. Фота 13. У варот царквы пасёлак Астроўскі Фота 14.На ўзгорку Свіслацкая царква.

Фота 15. Недастрояны храм г. Свіслач.

Фота 16. Ятвеская царква

Фота 17.Мы едзем да дому!!!

Спісак літаратуры, якаявыкарстана пры падрыхтоўцы маршрута

1. Герасіменка М.П., Мітраховіч С.С “Маршрутамі пазнаннямі і выхаваннямі.” – Мн., 1998г.

2. Гродзенская вобласць. Агульнагеаграфічны атлас. – Мн.: РУП «Белкартография», 2002. – 33 с.;
3. Гродна і наваколлі. Аглядна-тапаграфічная карта. – Мн.: РУП «Белкартография», 1993г.
4. Мяшэчка, С.М. Гродзенская вобласць. Фізіка-геаграфічная характарыстыка. – Гродна, 2000г.
5. Памяць: Свіслацкі р-н: Гіст. – дак. хронікі гарадоў і р-наў Беларусі / Рэдкал. І.І. Варанец і інш.; Маст. Э.Э. Жакевіч. – Мн.: Беларусь, 2004. – 526 с.: іл.
6. Энцыклапедыя прыроды Беларусі. – Мн.: БелЭн, 1996г.

И.И. Янушкевич, З.А. Урбанович

Православными тропинками Свислоччины

Из опыта работы

Ответственный за выпуск – И.И. Янушкевич
Компьютерный набор – И.И. Янушкевич, З.А. Урбанович

Отпечатано на принтере государственного учреждения образования «Учебно-педагогический комплекс Добровольский детский сад-средняя школа»

231963, Гродненская обл.,
Свислочский район,
аг.Доброволя, д.9
8 (01513)74543
grsvdobrch@mail.grodno.by